

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: sociálních studií a speciální pedagogiky

Bakalářský studijní program: Sociální péče

Studijní obor: Sociální pedagog

Název BP:

**MAJETKOVÁ TRESTNÁ ČINNOST MLADISTVÝCH
V OKRESE ČESKÁ LÍPA**

Autor:

Pavlaína Veselá

Sídlíště 626

407 22 Benešov nad Ploučnicí

Podpis autora: _____

Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek

Počet:

stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
71	0	12	12	21	0

V Benešově nad Ploučnicí dne: 18.11.2005

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Janu Sochůrkovi za odborné vedení a cenné připomínky, které přispěly k vypracování mé práce.

Anotace

Název BP: Majetková trestná činnost mladistvých v okrese Česká Lípa

Název BP: Juvenile property crime in Česká Lípa County

Jméno a příjmení autora: Pavlína Veselá

Akademický rok odevzdání BP: 2005

Vedoucí BP: PhDr. Jan Sochůrek

Anotace

Bakalářská práce se zabývala problematikou vybraných druhů objasněné majetkové trestné činnosti mladistvých v okrese Česká Lípa za období let 1999-2003. Jejím cílem bylo zjistit, zda podíl mladistvých na vybraných druzích majetkové kriminality klesal a zda klesal i počet mladistvých pachatelů, kteří se majetkové trestné činnosti dopustili opakovaně. Práci tvořily dvě stěžejní oblasti. Jednalo se o část teoretickou, která pomocí literárních pramenů popisovala podmínky, příčiny, trestně právní úpravu a prevenci delikvence mladistvých. Praktická část zjišťovala pomocí spisové dokumentace a policejních statistik počty vybraných druhů kriminality, kterých se dopustili mladiství a počty mladistvých, kteří se vybrané majetkové trestné činnosti dopustili opakovaně. Zjištěné výsledky vyústili ke konkrétním návrhům opatření pro zlepšení práce policie a dalších subjektů spolupodílejících se na řešení delikvence mladistvých. Za největší přínos práce vzhledem k řešené problematice bylo možné považovat, že ukázala, že dosud přijímaná opatření všech zainteresovaných subjektů nebyla dostatečně účinná. Proto byla k dalšímu výraznému snížení podílu mladistvých na páchané majetkové kriminalitě doporučena navrhovaná opatření.

Summary

This Baccalaureate thesis studies selected, solved, non-violent crimes by youth in Ceska Lipa County from 1999 to 2003. The object of this thesis was to determine whether the number of youth engaged in non-violent crime was decreasing. This study also follows the youth who engaged repeatedly in this type of crime and whether their number was also decreasing. The thesis consists of two main areas. The first section is theoretical and uses literature and research to describe the conditions, causes, prevention and criminal jurisdiction in non-violent youth crimes. The second section, based on real practice, uses police statistics and actual cases to determine the number of youth involved in non-violent crimes. Identified results of

the study were presented to the county police and others who deal with abatement of youth crimes in order to improve their work. The biggest contribution of the thesis is the finding that the current methods of those involved in the abatement of youth non-violent crime are not effective. Thus, this thesis offers new proposals to lower non-violent youth crimes.

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Teoretické zpracování problému	10
2.1	Historie	10
2.2	Vývoj ve společnosti	11
2.3	Vývoj kriminality u nás.....	12
2.4	Vymezení pojmů	13
2.5	Podmínky kriminality.....	15
2.6	Příčiny delikventního chování mladistvých	15
2.6.1	Dědičnost.....	16
2.6.2	Syndrom hyperaktivity	17
2.6.3	Rodina	18
2.6.4	Osobnost.....	20
2.6.4.1	Období dospívání	21
2.6.4.2	Hodnoty	22
2.6.4.3	Poruchy osobnosti	24
2.6.4.4	Poruchy chování.....	24
2.6.5	Party	27
2.6.6	Škola.....	29
2.6.7	Volný čas.....	31
2.7	Specifické znaky trestné činnosti mládeže.....	34
2.8	Nejčastější druhy kriminality mladistvých.....	35
2.9	Majetková trestná činnost mladistvých a její druhy	37
2.10	Právní úprava.....	39
2.11	Prevence	41
3	Praktická část	44
3.1	Cíl praktické části	45
3.2	Popis zkoumaného vzorku	45
3.3	Použité metody	45
3.4	Stanovení předpokladů.....	46
3.5	Výsledky a jejich interpretace	46
4	Závěr.....	67
5	Návrh opatření.....	69
6	Seznam použitých zdrojů.....	70

1 Úvod

Kriminalita byla a je průvodním, ale nežádoucím jevem každé společnosti. Lze konstatovat, že jí nelze zcela vymítit, ale můžeme na ni do jisté míry působit a přijímáním vhodných opatření se snažit o její snížení.

Z pohledu policejních statistik je sledována kriminalita nejen jako celek, ale je dělena na dvě základní skupiny. Základní dvě skupiny tvoří dělení na statisticky sledovanou trestnou činnost obecné kriminality a kriminality hospodářské. Obecnou kriminalitu dělíme na kriminalitu násilnou, mravnostní, majetkovou a ostatní. Každou z těchto podskupin tvoří statisticky sledované jednotlivé trestné činy. Hospodářská kriminalita jako jeden celek není statisticky dělena do podskupin, ale dělí se rovnou po jednotlivých trestných činech. Hospodářskou trestnou činností rozumíme takové konání, kdy pachatel provádí svoji trestnou činnost zevnitř organizace.

Největší nárůst kriminality v novodobé historii byl zaznamenán v porevolučních letech minulého století, kdy kriminalita kulminovala v letech 1994-1995. Od té doby až do roku 2001 se střídá mírný nárůst s mírným poklesem. Od roku 2001 je zaznamenáván spíše mírný pokles se zvyšující se kvalitou práce policie, které se daří odhalovat a objasňovat stále více trestných činů. Toto konstatování platí obecně pro celou Českou republiku, i když jsou některé regiony, kde tomu tak není.

Mírný pokles kriminality jako celku, kopíruje nejen pokles kriminality majetkové, ale i podíl mladistvých pachatelů na jejím páchání. K páchání trestné činnosti přispívá celá řada příčin. Lze sem zahrnout zvyšující se počet příležitostí ke krádežím všeho druhu, anonymitu pachatelů, zejména ve větších městech, snadný prodej odcizených věcí, špatně fungující rodinné prostředí, vliv part, vytrácející se vliv školy, nevšímavost a někdy i tolerance okolí k chování mladistvých. Částečný negativní vliv na chování a páchání trestné činnosti mladistvými mají i sdělovací prostředky, zejména televizní programy s vysokým obsahem nežádoucího chování, kdy někteří negativní hrdinové jsou některými mladistvými považováni za vzory chování.

Pomyslným kladem je skutečnost, že kriminalita mladistvých je spíše spontánní, odvíjí se zpravidla od momentálního nápadu, mnohdy vyprovokovaného vrstevníky nebo členy party. V naprosté většině chybí prvek organizovanosti, předchozí přípravy a promyšleného chování po spáchání trestné činnosti.

V oblasti legislativy je zapotřebí hledat nové možnosti působení na převýchovu mladistvých pachatelů takovým způsobem, aby se mladiství s nimi ztotožnili a dokázali je přijmout.

Cílem bakalářské práce je analýza vybraných druhů majetkové trestné činnosti mladistvých a podílu mladistvých, kteří se jí dopustili opakovaně za období let 1999-2003 v okrese Česká Lípa. K dosažení sledovaného cíle bude potřeba prostudovat velké množství spisové dokumentace-trestních spisů mladistvých pachatelů a důkladná analýza policejních statistik za sledované období.

V teoretické části bakalářské práce budou uvedeny podmínky, příčiny, způsoby páchaní trestné činnosti, právní úprava a prevence kriminality mladistvých. V praktické části bude z dostupných statistických údajů a spisové dokumentace vybrána skupina nejčastějších majetkových trestných činů spáchaných mladistvými pachateli. S touto skupinou trestných činů bude pracováno při zkoumání obou stanovených předpokladů, za účelem zjištění jaký počet vybraných majetkových trestných činů spáchali mladiství a kolik mladistvých se na jejich spáchání podílelo opakovaně. Zjištěné výsledky budou shrnuty v závěru práce a zahrnuty do navrhovaných opatření.

2 Teoretické zpracování problému

2.1 Historie

Všechny lidské společnosti měly a mají normy určující žádoucí chování lidí. Je to rozsáhlý soubor psaných i nepsaných pravidel a zvyklostí. Normám, na nichž nejvíce záleží, jsou přiřazeny sankce uplatňované při překročení obecně známé meze. Normy i sankce jsou určovány hodnotovými důrazy určité společnosti čili „duchem doby“. V časném středověku byla kupříkladu legálním postupem krevní msta, kterou vykonávali příbuzní obětí. Výkon práva později příslušel šlechtě a některým privilegovaným městům. Ve starověku a ve středověku se zločiny posuzovaly závisle na příslušnosti přestupníka ke společenskému stavu a sankce byly tím přísnější, čím níže společensky byl zařazen ten, kdo se provinil. Za nejzávažnější byly považovány trestné činy proti Bohu a proti vrchnosti, které byly nejpřísněji postihovány. Do historicky nedávné minulosti bylo trestání veřejné, prováděly se veřejné popravy, bičování, znamenání provinilců žhavým železem a jejich vystavování na pranýři. V 18. století chtěly osvícenské společnosti budováním věznic vytvořit místo, kam by mohly izolovat ty občany, kteří ztělesňují zlo a představují pro zbytek společnosti nějaké nebezpečí či hrozbu. V 19. století, kdy se namísto okovů začalo s uplatňováním morálních způsobů kontroly společensky nežádoucího chování se začalo uvažovat i o tom, zda by vězení nemohlo na odsouzené výchovně působit. Ve 20. století normy získávají kodifikovanou podobu zákonů. Význam zvykového práva a náboženských tabu klesá. Zákony začínají platit pro všechny občany stejně a trestná činnost a její pachatelé jsou předmětem zájmu řady vědních oborů.

Lidské dějiny jsou prostoupeny projevy násilí. Od svých počátků zná lidská společnost činy, které nazýváme „zločiny“. Tyto způsoby chování stojí také odedávna v obecném zájmu poznání. (Kaiser, 1994, s. 119)

Někdy jsou odsuzovány algoritmy chování ve středověku jako násilné a kruté a současnost bývá kladena do opozice jak příklad kultivovaného jednání. Ale agrese přibýlo. Nikdy v minulosti, v žádném století nezažilo lidstvo tolik utrpení a zmařených životů jako v opěvovaném dvacátém věku, který přinesl dvě světové války a řadu regionálních ozbrojených konfliktů, tedy dostatek agrese. (Čermák, 1998, s. 7)

Se společností a kulturou se měnily i obsah a počet způsobů chování považovaných za trestné. Proto je pojem zločinu různý podle času a prostoru, místa a obsahu společenského systému. Stále ale slouží společnosti jako důležitý a na následky bohatý prostředek kontroly chování.

2.2 Vývoj ve společnosti

Kriminalita, jako nechtěný produkt společnosti, je celosvětovým problémem. Úroveň kriminality se sleduje a vzájemně porovnává. Tato srovnání vždy, podle statistických údajů, vycházela pro nás pozitivně. Poukazovalo se na projevy kriminality v zahraničí spojené s drogami, terorismem a mafiánstvím. Kriminalita mládeže roste ve vyspělých zemích od šedesátých let dvacátého století. Takzvané vyspělé země jsou zároveň bohatými zeměmi. Nicméně úroveň kriminality mládeže v nich nekopíruje úroveň ekonomické prosperity. K poslednímu velkému vzestupu kriminality mládeže došlo mezi léty 1960 až 1980, tedy v období nebyvalé ekonomické prosperity. Bohatství země je však jenom jednou z podmínek vysoké úrovně kriminality mládeže – jen bohaté společnosti mohou připustit existenci dlouhého období dospívání, během něhož se mladý člověk již vymkl z formativního vlivu rodičů a dosud není usměrňován silami působícími na trhu práce. V chudých společnostech děti musí okamžitě, jakmile jsou toho schopny, začít pracovat. Celková úroveň kriminality je v chudých zemích nižší než v zemích bohatých. I když se dnes už nedá prokázat přímá souvislost mezi celkovým bohatstvím společnosti a úrovní kriminality mládeže, souvislost mezi příslušností ke společenské vrstvě a kriminalitou stále trvá. Nadále také platí, že nezaměstnanost mládeže pozitivně koreluje s kriminalitou mládeže. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 95)

Kriminalita, drogové závislosti i ostatní sociálně patologické jevy se již dávno staly skutečnou hrozbou současné společnosti, která se zmitá mezi potřebou velmi tvrdých zásahů proti zločincům a svými humánními principy a přístupy. (Sochůrek, 2001, s. 4)

V zahraničí není hodnocení kriminality věnována taková pozornost jako u nás. Tento zdánlivě menší zájem o úroveň kriminality je v cizině způsoben především tím, že nikde v okolních evropských státech nedošlo v posledním desetiletí k tak radikálnímu nárůstu počtu trestných činů jako v České republice.

Kriminalita se během minulých desetiletí stala masovým sociálním jevem. To se týká zejména kriminality majetkové, která představuje téměř 80 procent veškeré registrované trestné činnosti.

2.3 Vývoj kriminality u nás

U nás se společenský vývoj ve 20. století lišil od vývoje západních zemí, což dospělým i mladým lidem ztěžovalo morální orientaci i rozvíjení občanských ctností. Jen některé evropské společnosti prošly spolu s námi během druhé světové války a po ní dlouhým obdobím dvou totalitních režimů.

Nelze říci, že se změnou politického systému k nám byl zločin importován. Ten zde byl a čekal jen na svůj impuls. Po roce 1989 došlo v České republice k prudkému nárůstu kriminality. Policie ČR evidovala v roce 1999 čtyřikrát více trestných činů než v roce 1989.

Se změnou politického systému padla jakákoliv společenská kontrola a zaštitění se demokracií a představou, že vše je dovoleno a nikdo nesmí omezovat občanská práva, se nejvýrazněji začalo projevovat u té kategorie obyvatelstva, která vlastně svými aktivitami omezovala občanská práva a svobody jiných osob. Přičteme-li k tomu paralyzovanou činnost policejních složek, legislativní úpravy v trestním zákonodárství v neprospěch represivních složek, podcenění rozsáhlé amnestie vůči kriminálně delikventní části populace, dostáváme se k jednomu z příčin, které napomohly ke zvýšení kriminality.

V období reálného socialismu byla u nás kriminalita nižší, než je dnes, protože život každého občana byl pod maximálním dohledem. Občané měli povinnost pracovat, měli povinnost hlásit změnu pohybu. V první popřevratové euforii byla prezidentem republiky vyhlášena rozsáhlá amnestie, kritizovaná už záhy poté. Kriminalita začala růst a blížit se hodnotám, jaké jsme předtím mohli vidat jen ve statistikách některých západoevropských zemí a začala budit podstatně větší obavy než v zemích, kde rostla mnohem pomaleji. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 95)

V posledních letech u nás došlo k výraznému nárůstu kriminality, prostituce, narkomanie, organizovaného zločinu a dalších sociálně patologických jevů. Při pokračujícím trendu vývoje v této oblasti hrozí nebezpečí, že vývoj a stabilita společnosti budou sociálně patologickými jevy ohroženy. (Sak, 2000, s. 203)

Na růst kriminality mladistvých má nesporně vliv celospolečenské klima, funkčnost rodiny, vedení dětí ve škole, naplnění jejich volného času, kamarádi atd. Kriminalita mladistvých se vyvíjí v souladu s kriminalitou celé společnosti.

V počtu evidovaných trestných činů obecné kriminality, má z hlediska počtu spáchaných trestných činů obecné povahy dominantní postavení majetková kriminalita.

Během posledních deseti let byla v trestné činnosti mládeže zaznamenána řada kvalitativních změn. Při páchaní trestné činnosti je zaznamenávána rostoucí agresivita a brutalita. Novou

formou trestné činnosti mládeže je trestná činnosti motivovaná nacionalismem a rasismem. Kriminalita se koncentruje zejména do velkých měst a průmyslových aglomerací s vysokým počtem anonymních a migrujících osob. To potvrzují i kriminální statistiky Policie České republiky. Mládež je častěji než v minulosti zneužívána k páchání trestné činnosti a zapojována do „profesionálních“ organizovaných zločineckých skupin např. tipování při vykrádání bytů a dalších objektů, krádeží automobilů a věci z automobilů.

2.4 Vymezení pojmů

- **trestný čin** – je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně
- **kriminalita** – negativní společensko-historicky podmíněný jev tvořený souhrnem jednání, jehož důsledkem je trestná činnost (Hartl, Hartlová, 2000, s. 278)
 - úhrn činů uvedených v trestním zákoně obvykle popisovaných podle prostoru, času, rozsahu, struktury a pohybu
 - míní se jí zločinnost jako sociální jev, je úhrnem činů neschválených trestním právem
- **vývojová kriminalita** – zkoumá výskyt kriminálních vzorců chování v průběhu života jedince
- **kriminalita latentní** – je to skutečná kriminalita, o které se orgány chránící právo nedovědí, její rozsah bývá předmětem spekulací a odhadů
- **delikvence** – zahrnuje nejzávažnější poruchy v chování mládeže projevující se především jako narušení sociálních a právních norem. Vyznačuje se určitou hromadností výskytu, stabilitou a rozšířeností ve stejných sociálních podmínkách. Vedle trestných činů tak zahrnuje jevy, které jsou nepochybně závadné, ale samy o sobě nejsou trestné – např. útoky z domova, alkoholismus, účast na činnosti závadových part, agresivitu

- původně pojem právnícký, označuje se jím antisociální chování, které může, nebo nemusí, být spojeno s právními důsledky, přičemž delikvencí se zpravidla rozumí mírnější porušení právních nebo morálních norem, zejména dětmi nebo dospívajícími

- **juvenilní delikvence** - označení přestupků mladých osob, zpravidla od šestnácti až osmnácti let, které měly za následek, že se mladistvý dostal k soudnímu řízení (Koudelková, 1995, s. 35)
- **delikvent** – provinilec
- **mládež** - je spojována s různými věkovými kategoriemi v závislosti na předmětu a rozsahu zkoumání jednotlivých vědních oborů. Jsou to fyzické osoby mladší osmnácti let
- **mladistvý pachatel** – jedinec ve věku od 15 do 18 let, je již trestně odpovědný
 - pachatel trestného činu, který se posuzuje podle zvláštních ustanovení trestního zákona, neboť v době spáchání trestného činu dovršil patnáctý rok a nepřekročil 18 rok svého věku
 - je to pojem trestněprávní. Jsou s ním spojeny počátek trestní odpovědnosti fyzické osoby za spáchaný trestný čin i přestupek i zvláštnosti trestní odpovědnosti a trestního řízení proti mladistvým. Trestní odpovědnost mladistvého začíná spácháním trestného činu v den, který následuje po dni dovršení patnácti let a končí v den dovršení osmnáctého roku života. Obecná trestní odpovědnost pachatele za spáchaný trestný čin nastává až dnem následujícím po dnu, ve kterém fyzická osoba dovršila 18 let
- **osoba blízka věku mladistvého** – překročil osmnáctý rok a nedovršil dvacátý rok svého věku, v tomto období lze fakultativně, za určitých podmínek, uplatnit zvláštní řízení proti mladistvému

2.5 Podmínky kriminality

Podíl dětí a mladistvých na majetkové kriminalitě budí delší dobu pozornost i znepokojení. Vývojová kriminologie zkoumá výskyt kriminálních vzorců chování v průběhu života jedince. Všímá si, v které fázi životního cyklu se kriminální chování objeví. V souvislosti s delikvencí dospívajících hovoříme o problému tzv. dvojité latence. To znamená, že výskyt delikventního jednání v mladistvém věku zůstane utajen jak před místy oficiální kontroly, tak před výzkumníky, neboť osoba v průběhu interview incident zamlčí.

Podmínky kriminality napomáhají nebo ulehčují spáchání kriminálního deliktu. Jde o takové vlivy, které jsou rozdílné od příčin páčání. Působí objektivně v daném období, čase v daném společenském klimatu. Obecně platí, že příčina je realizována za určitých podmínek, nebo jen v určitých podmínkách. Hodnocení podmínky pro spáchání kriminálního deliktu je výrazně ovlivněno osobou. To co může být podmínkou pro páčání trestného činu mladistvým, může naopak u dospělého pachatele působit jako překážka ke spáchání trestného činu a naopak. (Chmelík, 1995, s. 7)

V užším smyslu chápeme podmínky kriminality jako jednu z příčin asociálního nebo delikventního chování.

2.6 Příčiny delikventního chování mladistvých

Kriminologické výzkumy a zkušenosti policistů potvrzují, že pachatelé trestné činnosti mají celou řadu společných sociálních charakteristik a společných „zkušeností“, které do značné míry předurčují jejich asociální vývoj. K nejtypičtějším patří dysfunkční rodina, změna opatrovnických vztahů v dětství a dospívání, nízký sociální statut, poruchy chování a nezvládnutelnost a snížený intelekt.

Specifický vliv na šíření sociálně patologických jevů mezi mládeží má nepochybně i rychlost kulturních a sociálních změn probíhajících v České republice. Tyto změny předstihují přirozený generační posun v řadě životních postojů, zkušeností a zvyklostí. Dosavadní hodnoty a standardy jsou odmítány a pro nové chybí nejenom podmínky, ale zejména odpovídající diferencované a přístupné vzory s jasnější strukturou. Do osobního, rodinného i sociálního života se negativně promítá i identifikace s nevhodnými vzory postojů a chování, destabilizace stávajících norem a hodnot, a s tím spojený stres a nejistota. Výsledkem je zdání, že „všechno je možné“. Tato situace tak s sebou přináší řadu sociálně patologických důsledků – např. netrpělivou snahu rychle se přiblížit „novému životnímu stylu“. Ten je

ovšem některými osobnostně nezralými jedinci chápán pouze jako soubor hmotných znaků, jichž je třeba dosáhnout, a to i za cenu nelegitimních metod, včetně trestné činnosti.

Za determinující faktory, které ovlivňují kriminalitu mladistvých jsou považovány ty, které formují osobnost člověka. Především jde o takové osobnosti, které bezprostředně ovlivňují chování a jednání jedince, které od dětství utváří hierarchii hodnot, citovost, smysl pro odpovědnost. Rozhodující roli při formování osobnosti mladistvých má rodina, přátelé a známí. Nezanedbatelný vliv má však i škola, kamarádi, parta a další.

Kromě nedostatků v rodinné výchově spočívají příčiny kriminality mladistvých i v dalších faktorech jako je nízká úroveň až absence vhodných aktivit využitelných zejména ve volném čase mladistvých, dále pak nedostatečná mravní a citová výchova, absence právního vědomí a další. Svou roli jako příčina páchání kriminality sehrávají nedostatek životních zkušeností, neschopnost mladého člověka rychle a správně reagovat na některé situace a podněty což je doprovázeno častými chybami v jednání. Správné zvládnutí situace je závislé mimo jiné i na potřebných dovednostech a návycích, které u mladého člověka bývají nedostatečně rozvinuty.

2.6.1 Dědičnost

Genetická zakotvenost lidského chování je aspekt současnými společenskými vědami stále nedoceněný. Prakticky všechny osobnostní vlastnosti i většina lidských postojů, a dokonce i zájmů je dědičná. Biologické determinenty delikventního chování byly již v minulém století předmětem studií odborníků zaměřených na delikvenci – v nich však byly pouze zjišťovány „degenerativní znaky“ příznačné pro „rodilé“ zločince, např. pověstné tvary ušních boltců popsané lékařem Lombrosem na konci 19. století. Delikvence je chování. Chování je podmíněno velice komplexně. Dědičnost je jedním z mnoha faktorů, které na ně mají vliv. Genetická dispozice může být odpovědná např. za sníženou sebekontrolu. Tyto vlohy však samy o sobě nevedou k vytvoření delikventní party, která vyloupí obchod. Genetická vlohá jen zvyšuje pravděpodobnost, že na chování budou mít vliv další činitelé, bez nichž by se delikventní jednání neuskutečnilo. Genetická vlohá snižuje, resp. zvyšuje práh pro působení vlivů prostředí. Delikventní chování mladistvého může být jen ojedinělou epizodou, nebo začátkem zločinecké kariéry. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 21)

Souhrn dědičných předpokladů – genotyp, představuje většinou pouze dispozice ke vzniku určité, normální či patologické, vlastnosti organismu. V zásadě platí, že čím je genetická odchylka od normy závažnější, tím méně se zde mohou uplatnit vlivy prostředí. Psychická vlastnost, která je v tomto případě fenotypem, je výslednicí dlouhodobých a velice složitých

vztahů mezi souborem dědičných dispozic, tj. genotypem, a faktory životního prostředí, které se v průběhu života neustále mění. Každý jedinec má individuálně typické genetické předpoklady a podle toho reaguje na různé podněty specifickým způsobem.

Dědičná výbava-genotyp, je v době početí souhrnem náhodně vybrané poloviny dědičných dispozic mateřského a otcovského organismu. (Vágnerová, 2001, s. 19)

Vývoj lidského jedince od jeho početí až do smrti ovlivňují jak dědičné dispozice, tak podněty prostředí, které působí ve vzájemné, obvykle složité interakci.

Všechny dědičné dispozice se nemusí uplatnit ve stejné míře, mnoho genů se vůbec neprojeví. Jaký jedinec nakonec je, závisí na mnoha faktorech, z nichž všechny nemají jen genetický základ. (Vágnerová, 2000, s. 17)

Poslední poznatky genetiky dokazují, že s velkou částí základních charakteristik osobnosti se člověk už rodí a že mnoho odlišností v osobnosti jedinců je dáno právě odlišností genů, které jsme zdědili po rodičích. (Hamer, Copeland, 2003, s. 13)

2.6.2 Syndrom hyperaktivity

Trvalý neklid a velké kolísání pozornosti jsou nejvýraznějšími znaky. K dalším symptomům tohoto syndromu patří změny nálad, impulzivita chování a nápadná neobratnost. Nedostatek koordinace a zábran je patrný nejen v pohybové aktivitě, ale i v řeči. Děti bývají charakterizovány jako neposedné a neustále mluvící. Častěji mají neurotické poruchy a poruchy chování, jež většinou mají přímou spojitost s jejich hyperaktivním chováním. Jsou méně oblíbení ve skupině vrstevníků než klidnější děti. Dlouhodobé sledování hyperaktivních dětí ukazuje, že jejich potíže nemizí v období dospívání, ale v dospívání i v dospělosti mají větší potíže v adaptaci na společenské prostředí než ostatní děti. Syndrom hyperaktivity je spojován s takovými znaky chování adolescenta, jako jsou impulzivita, agresivita, záchvaty vzteku a snížené sebehodnocení.

Hyperaktivita je poruchou aktivační úrovně, která často bývá kombinována s poruchami pozornosti. Syndrom hyperaktivity může mít různé příčiny, nejčastěji jde o nějakou odchylku funkce centrální nervové soustavy. V české odborné literatuře je hyperaktivita nejčastěji uváděna jako jeden ze symptomů lehké mozkové dysfunkce. Syndrom se projevuje nadměrným nutkáním k pohybu, k aktivitě, která je neúčelná až nesmyslná. Mnohé odchylky v osobnostním vývoji neklidného dítěte vznikají sekundárně. Jsou důsledkem negativních reakcí jeho okolí na typické projevy těchto dětí. Bývají častěji odmítány, častěji zažívají i kritiku, bývají obyčejně hodnoceny jako neúspěšné. Reakcí na zátěž negativní zkušenosti

bývá nějaká forma obrany, např. hledání náhradního prostředku nebo jiného cíle. Náhradní uspokojování se může projevit různým způsobem např. vlezlostí, agresivitou. Neumí se podříditi normám. Nejsou schopny řešit běžné problémy, na něž odpovídají zkratkovým, afektivním chováním, neberou ohled na druhé. Dospívající a dospělí trpící syndromem hyperaktivity mívají častěji nějakou odchylku v oblasti osobnosti, s větší pravděpodobností se u nich projeví sklon k asociálnímu chování.

2.6.3 Rodina

Rodinná výchova je základem a má určující význam při formování osobnosti mladého člověka i pro jeho mravní vývoj.

Kvalita rodinného zázemí má pro dítě a jeho vývoj klíčový význam. Rodina je nezastupitelná v socializačním procesu. České rodiny navíc doznaly v posledních letech působením vnějších politicko-sociálně-ekonomických vlivů rozsáhlých změn, z nichž některé mohou mít na rodiče i dítě nepříznivý dopad.

Rodina je tradičně považována za hlavního činitele, jenž svým selháváním dětem umožňuje kriminální chování.

Život v nevhodném nebo nepodnětném rodinném prostředí představuje riziko ve smyslu rozvoje nežádoucích způsobů chování, nebo dokonce nežádoucích osobnostních charakteristik. (Vágnerová, 2002, s. 276)

Za základní kriminogenní faktory v rodině můžeme označit tyto:

- rozvrácená rodina
- závislost rodičů na alkoholu nebo jiných drogách
- kriminalita členů rodiny
- nepřiměřená výchova mladistvého (přehnaná tvrdost nebo naopak přehnaná shovívavost)
- lhostejnost rodičů k chování dítěte ve škole
- pobyt dítěte v dětském domově
- preferování podnikatelských aktivit a angažovanost rodičů v zaměstnání před výchovou dětí

Od počátku 20. století tradovaný vztah mezi příslušností rodiny k určitým společenským vrstvám a delikventním chováním dětí z těchto rodin se v moderní době dá potvrdit

výzkumnými daty jen pro skupiny ležící na okrajích sociálního spektra. Ještě ve čtyřicátých letech a padesátých letech platilo, že zdrcující většina delikventně jednajících mladých lidí pochází z nejhudších a nejméně vzdělaných rodin.

Novinkou poválečného vývoje je markantní zvyšování kriminality jednající mládeže z nejlépe situovaných rodin. Novodobé přelévání kriminality i do společensky lépe situovaných rodin se dá interpretovat jako následek klesajícího vlivu rodiny na chování dospívajících dětí ve všech společenských vrstvách. I v dobře situovaných rodinách se vyskytují případy vysloveného nezájmu a nepřátelství rodičů vůči dítěti. Specifikem těchto rodin je, že rodičovské postoje vůči dítěti nepříznivé jsou zde lépe maskovány a jsou paradoxně hůře ovlivnitelné ze strany kohokoli, kdo by se ve prospěch dítěte chtěl angažovat, než v rodinách sociálně slabších. Příslušnost rodiny ke společenské vrstvě je ovšem znak, který může souviset s osobnostními kompetencemi rodičů, se způsobem jejich chování mimo rodinu i v ní-nejde tedy o faktor nezávislý na vlivech. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 41)

Kvalita vazby mezi dítětem a matkou, později i mezi dítětem a otcem, je klíčovým činitelem osobnostního vývoje. Studium delikventně jednajících mladistvých založené na jejich popisu rodinného prostředí ukazují rodinné prostředí přestupníků zákona jako chladné, s minimem rodičovského zájmu o děti. Rodiče jsou dětmi charakterizováni jako pasivní či odmítaví, nezainteresovaní na potřebách dítěte.

Zvláštní kategorii tvoří děti, které rodinné prostředí vůbec nepoznaly. Byly vychovávány v kolektivních institucionálních zařízeních, obvykle prošly celou sérií náhradních domovů. Jejich delikventní chování během dospívání může být někdy projevem naivity.

Příliš tvrdá disciplína zahrnující agresivní chování rodiče k dítěti je častější v rodinách, v nichž se děti chovají delikventně. Dítě se v takové rodině učí agresivitě jako dovolenému způsobu chování.

Rizikovým faktorem pro dítě je nepochybně i nepřítomnost rodičovské postavy v rodině. V rodině delikventně se chovajících mladých lidí chybí nejčastěji otec, a to vinou rozvodu nebo kvůli tomu, že s matkou dítěte nikdy nezačal žít. Závažnou skutečností je věk dítěte, v němž došlo ke vzniku neúplné rodiny. Zdá se, že kritickým věkem je jednak mladší školní věk, jednak věk před pubertou a v pubertě. (Štípek, 1987, s. 35)

Ukazuje se, že tzv. neúplná rodina může působit na mentální zrání dítěte negativně. Ale neplatí to obecně. Podle některých šetření ovlivňuje mentální zrání dítěte i počet sourozenců a pořadí v něm. (Sak, 1985, s. 35)

Rodič, který se chová delikventně, nadměrně pije, bere drogy, je často nezaměstnaný nebo má podobné projevy sociální nepřizpůsobivosti, také zvyšuje pravděpodobnost, že dítě bude během dospívání přestupovat meze zákona.

Pokud jsou rodiče anomální osobnosti, nejsou schopni uspokojivě plnit rodičovskou roli. V tomto směru jsou rizikové rodiny asociálních jedinců, trpících poruchou osobnosti, osob s návyky vedoucími ke změně osobnosti, dále emočně chladných jedinců bez zájmu o děti. Děti bývají v takových rodinách nejen citově, ale komplexně deprimované, zanedbávané a někdy i týrané. Negativní důsledky výchovy budou větší, jestliže je i dítě k disharmonickému vývoji osobnosti disponováno. (Vágnerová, 2002, s. 276)

K rozvoji nežádoucího chování může stimulovat i určité životní prostředí. Jde o nakupení velkého množství lidí na sídlištích, která jsou typická svou anonymitou a kde lze těžko rozeznat stálé obyvatele od cizích lidí. Není tudíž divu, že se zde mladiství chovají asociálně ve větší míře.

Způsob řešení konfliktů v rodině má nepochybně vztah k delikventnímu chování dětí. Je potvrzeno, že děti vyrůstající v rodinách, kde je mnoho otevřených konfliktů mezi rodiči, mají větší sklon ke kriminálnímu chování než děti vyrůstající v klidném rodinném prostředí. Delikventní chování dětí a mladistvých se mnohdy rozvíjí jako nápodoba dospělých, či dokonce pod jejich dohledem. V rodinách se často vyskytuje tzv. kriminální infekce a sociálně patologické chování i u ostatních členů rodiny, nejčastěji je uváděn alkoholismus a majetková trestná činnost. Některé rodiny se vlastně stávají pro děti školou zločinu.

2.6.4 Osobnost

Nejvlastnějším znakem osobnosti je její jedinečnost, výlučnost, odlišnost od všech jiných osobností.

První výzkumy, které se zaměřovaly na postižení rozdílů v osobnosti delikventního jedince, zdůrazňovaly poruchy především v oblasti morálního jednání.

Osobnost je velmi složitý soubor částí, vlastností a aspektů. Osvojení si určitého způsobu chování, jednání či reakcí na nejrůznější podněty závisí na vnímání a myšlení jedince, na jeho citech, motivech, zkušenostech, postojích, hodnotovém systému, na jeho osobnosti. Nelze opravdu pochopit člověka bez znalosti jeho sociálního zázemí, rodinných vztahů, bez informací o jeho výchově, ekonomických, kulturních a dalších podmínkách, ve kterých se vyvíjí a žije. A bez pochopení osobnosti nelze volit a realizovat efektivní přístupy, metody a formy výchovného, socializačního či resocializačního působení. Ani v případě, kdy hledáme

příčiny trestné činnosti, nemůžeme vynechat osobnost jedince, která v interakci se sociálním prostředím představuje soubor primárních aspektů, které zásadně ovlivňují to, zda se z člověka stane alkoholik, toxikoman, zloděj, násilník či vrah.

Osobností se člověk nerodí, nýbrž se jí stává. Osobnost je tedy v podstatě produktem učení, tj. vlivu zkušeností získaných v rámci konkrétních životních podmínek. (Nakonečný, 1993, s. 38)

Osobnost člověka funguje jako integrovaný celek, který je individuálně typický a ve svých charakteristických rysech i relativně stabilní. Tato definice platí i za okolností, kdy se některé rysy určité osobnosti více či méně liší od normy.

Popis osobnosti můžeme vymezit jako hledání základních prvků (vlastností, rysů), které vytvářejí ve svém souhrnu a individuálních kombinacích osobnost konkrétního člověka.

2.6.4.1 Období dospívání

Období dospívání – pubescence a adolescence, je přechodnou dobou mezi dětstvím a dospělostí. Začíná přibližně v 11 letech a končí dosažením dospělosti ve 20 letech. První fáze dospívání je časově lokalizována přibližně mezi 11. a 15. rok, s určitou individuální variabilitou, danou v tomto případě geneticky. Toto období je označováno jako pubescence. Nejnapadnější je tělesné dospívání, s ním se mění zevnějšek dospívajícího. V rámci celkového vývoje dochází i ke změně způsobu myšlení. Pubescent se začíná osamostatňovat z vázanosti na rodiče, značný význam pro něho mají vrstevníci, s nimiž se ve větší míře než dříve ztotožňuje.

Období adolescence je druhou fází relativně dlouhého časového úseku dospívání. Trvá přibližně od 15 do 20 let s určitou individuální variabilitou, zejména v oblasti psychické a sociální, vzácněji i somatické. Mění se osobnost dospívajícího i jeho sociální pozice. Vrstevníci jsou ještě významnější, než byli dříve. (Vágnerová, 2000, s. 209)

Emoční instabilita, časté a nápadné změny nálad, impulzivita jednání, nestálost a nepředvídatelnost reakcí a postojů skutečně často dospívání doprovázejí. Adolescence je obdobím přechodu do dospělosti. Je typická i diferenciací a kvalitativní proměnou sociálních rolí a s nimi spojených společenských požadavků. Dospívající se dostává do nového sociálního prostředí, jemuž se musí přizpůsobit a chovat se podle určitých pravidel. Morální normy přijímá dospívající jen tehdy, když je o jejich hodnotě sám přesvědčen a ne proto, že jej k tomu někdo nutí. Názory dospívajících však bývají proměnlivé, dovedou se sice snadno nadchnout, ale stejně tak snadno své přesvědčení změnit. Většina mladistvých se v reálném

životě chová pragmaticky a dodržuje běžné normy alespoň v takové míře, aby neměli problémy. V období dospívání mají velký význam normy stanovené vrstevníky, většinou mají přednost před normami rodiny. Jedním z výsledků adolescentního hledání identity je volba hodnot a norem. Problémem adolescentů nebývá nedostatek hodnot, ale spíš jejich množství a hlavně nejasnost jejich priorit. Výsledkem je osobní zmatek a nejistota, která dospívajícího mnohdy vede k hledání těch jediné správných a navždy platných norem a hodnot. Skupiny, které by něco podobného nabízely, ovšem nebývají demokratické, jsou to např. různé sekty či party a členství v nich by rozvoji jeho osobnosti příliš neprospělo. Negace různých platných norem a hodnot se může projevit různým způsobem. Důležitá zde bývá míra agresivity, která často nemá jednoznačně určený objekt. Zdánlivě nepochopitelný je např. vandalismus, jehož cílem je ničení a vlastní zisk se jeví problematický. Avšak takové jedince mohou uspokojovat podrážděné reakce společnosti, která o ně jinak neprojevuje zájem.

2.6.4.2 Hodnoty

V procesu sociálního zrání si jedinec osvojuje a vytváří hodnotový systém. (Sak, 2000, s. 38)
Hodnoty a hodnotová orientace jsou součástí energetické stránky osobnosti. Spolu s potřebami, zájmy a postoji vytvářejí motivaci k jednání člověka a určují směr tohoto jednání. Hodnotová orientace je vrcholem motivační struktury, její vytváření navazuje na potřeby, zájmy a hodnoty. Vytváří se v dětství a dospívání, je závislá na uspokojování potřeb a na podnětech získaných v těchto obdobích a je relativně stabilní.

Dle výzkumů hodnot je hierarchie hodnot mládeže následující:

- *zdraví*
- *mír*
- *láska*
- *životní partner*
- *životní prostředí*
- *přátelství*
- *rodina, děti*
- *svoboda*
- *pravda*
- *zajímavá práce*
- *demokracie*

- *plat*
- *rozvoj osobnosti*
- *vzdělání*
- *majetek*
- *společenská prestiž*

Delikventi jsou jedinci spíše aktivní a sociabilní. Lze předpokládat převažující extrovertnost. Ke svému životu potřebují společnost a jejich aktivity mají proto převážně společenský charakter. Jejich sociokulturní a zřejmě i intelektuální úroveň a úroveň inteligence je nižší. To je limituje k činnostem méně náročným, v méně náročném prostředí (diskotéka, hospoda, herna).

Hodnotové preference delikventů jsou výrazem vzoru konvenčního životního stylu s rodinou a dětmi. Dominantou zde je:

- majetek
- plat
- společenská prestiž

Tyto oblasti jsou vnitřně propojené a majetek a peníze jsou zde zřejmě nástrojem k získání prestiže ve svém okolí, ve společnosti jako takové a vlastně i k získání sebeúcty a vyššího sebehodnocení.

Také liberální hodnoty jako je:

- svoboda
- podnikání
- demokracie

jsou delikventy více hodnoceny. Tyto hodnoty poměrně dobře vyjadřují jejich orientaci, zvláště při tom, jak si tyto hodnoty interpretují.

2.6.4.3 Poruchy osobnosti

Osobnost člověka funguje jako integrovaný celek, který je individuálně typický a ve svých charakteristických rysech i relativně stabilní. Tato definice platí i za okolností, kdy se některé rysy určité osobnosti více či méně liší od normy.

Porucha osobnosti je trvalý stav, projevující se nepříznivými nebo nadměrně zvýrazněnými vlastnostmi osobnosti, odchylkami v oblasti citového prožívání, uvažování i chování, zejména ve vztahu k druhým lidem a společnosti. Přestože se různé problémy objevují již v dětství, diagnóza poruchy osobnosti se používá až od adolescence.

U delikventního chování mladistvých je nejčastěji diagnostikována disociální porucha osobnosti.

Tato porucha je také označována jako asociální. Disociální osobnost mají lidé, kteří jsou opakovaně nápadní rozporem mezi svým chováním a všeobecně uznávanými společenskými normami. Jejich povahu charakterizuje absolutní nezájem o city druhých a neschopnost empatie. Mívají nízkou frustrační toleranci a nízký práh pro výbuchy násilí. Snadno reagují afektivním výbuchem, agresivitou a násilím. Pocity viny jsou jim cizí, tresty na ně neplatí, ze své zkušenosti se nepoučí. Své chování si dovedou zdůvodnit a vinu přesouvají na ostatní. (Čírtková, 2000, s. 84)

2.6.4.4 Poruchy chování

Poruchy chování lze charakterizovat jako odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, event. na úrovni svých rozumových schopností. Chování nerespektuje sociální normy platné v dané společnosti. O poruchu chování se nejedná, pokud jedinec není schopen pochopit význam hodnot a norem. Nepřiměřené sociální chování se projeví neschopností udržovat přijatelné sociální vztahy. Jedinci s poruchovým chováním nechápou význam přizpůsobení standardnímu sociálnímu očekávání, tj. normě, pro uchování nezbytného pořádku. Práva jiných lidí pro ně nejsou významné. Za porušení normy nepocítují vinu. Typickým způsobem reagování, který je spojen s porušováním práv ostatních, je agresivita. Poruchy chování v dětském věku mohou mít přechodný charakter, ale mnohdy fungují i jako signál poruchy osobnosti, která představuje zvýšené riziko budoucího problematického chování. Delikventní chování jen velmi vzácně začíná až v dospělosti.

Poruchy chování v dětském věku lze formálně rozdělit na:

- neagresivní porušování sociálních norem
 - lži
 - útěky
 - toulání
 - krádeže

- agresivní poruchy chování
 - šikanu
 - vandalismus
 - přepadávání

Lhaní je způsobem úniku z osobně nepříjemné situace, kterou dítě nedovede vyřešit jinak. Pravá jež je charakteristická úmyslem a vědomím nepravdivosti. Dítě dobře ví, že nemluví pravdu. Jde o obranný mechanismus, který má jasný cíl, dítě se potřebuje vyhnout potížím nebo získat nějakou výhodu, obvykle nezaslouženou. Zvláštní kategorii představují lži zaměřené na poškození jiné osoby nebo na dosažení osobního prospěchu, které ostatní děti znevýhodní. Nelze je považovat za obranu v nouzi.

Útěky a toulání. Útek lze charakterizovat jako určitou variantu únikového jednání. Dítě řeší svůj problém útekem z prostředí, které se mu jeví ohrožující nebo jinak nepřijatelné. Jde o útěky z domova, z ústavního zařízení apod. V praxi se nejčastěji setkáváme s touláním, ve spojitosti s krádežemi, které mladiství na pohybu páchají v důsledku opatřit si jídlo, mít kde přespát apod.

Krádeže jsou charakteristické záměrností jednání. O krádeži lze mluvit teprve tehdy, když je dítě na takovém stupni rozumové vyspělosti, kdy je schopno pochopit pojem vlastnictví a akceptovat normu chování, která vymezuje odlišný vztah k vlastním a cizím věcem. Způsob krádeže je pro posouzení závažnosti poruchy chování velmi podstatný. Menší význam mají neplánované, příležitostné krádeže. Krádež bývá v tomto případě výsledkem impulzivní reakce. Závažnější jsou předem promyšlené krádeže. Mnohdy je tento typ krádeží spojen s dalšími variantami poruchového chování, např. se šikanou. Nejzávažnější jsou opakované krádeže v partě, kdy zloděj má podporu ostatních členů skupiny a krádež se nepovažuje za

závažné porušení norem. Zhruba třetinu trestné činnosti mladistvých tvoří majetková trestná činnost. Jde o tzv. prosté krádeže, což představuje zájem pachatelů o peníze, alkohol a cigarety, spotřební elektroniku a jízdní kola. Trestná činnost tohoto typu je málokdy páchána individuálně, většinou se jedná o party, které jsou někdy napojeny na dospělé osoby. (Macek, 2003, s. 111)

Agresivní poruchy chování jsou spojeny s porušováním sociálních norem a násilným omezováním základních práv ostatních.

Šikanu lze definovat jako násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže ze situace uniknout a není schopen se účinně bránit. Šikanování je všudypřítomné a může nás doprovázet celý život. (Kolář, 2001, s. 17)

Šikanovaná oběť má často nějaký handicap. Šikana má celou řadu variant. Rozlišuje se šikanování skryté, které se projevuje pouze sociální izolací a vyloučením oběti ze skupiny vrstevníků. Zjevná šikana může mít podobu fyzického násilí a ponižování, psychického ponižování a vydírání nebo destruktivních aktivit zaměřených na majetek oběti. Pro šikanující děti je typická touha dominovat, ovládat druhé, bezohledně se prosazovat. (Říčan, 1995, s. 32)

Ze statistik vyplývá že násilí jako trestný čin je pácháno převážně mladými muži. (Čermák, 1998, s. 123)

Nejčastější agresivní poruchou, se kterou se policisté při své práci setkávají je vandalismus. *Vandalismus* je sociálně patologický jev, charakterizovaný logicky nezdůvodnitelných ničením různých věcných hodnot, obvykle jen pro radost z ničení. Vandalismus se jen velmi vzácně vyskytuje u dospělých jedinců. Jde o typický jev především u adolescentů.

Vandalismus je destruktivní a likvidační chování, které nepřináší pachateli žádné materiální obohacení. Hlavním rozlišovacím znakem této kategorie chování jednotlivce nebo skupin, je nesmyslnost ničení hodnot materiálních i duchovních včetně civilizačních vymožeností. Motivací je ničit pro ničení samo. Společným znakem je anonymita, buď anonymita jedince nebo skupiny. Společnou je i snaha aktivně zasáhnout do běhu dění, zanechat svým činem stopu na tváři světa.

Konkrétní projevy vandalismu, které páchají především adolescentní vandalové, jsou pro běžného občana nepochopitelné, šokující a v mírnějších formách mu dost znepríjemňují život, nás obklopují prakticky všude. Jde o ničení běžně dostupných věcí a zařízení:

- laviček
- telefonních automatů

- výloh
- hřbitovů
- vybavení čekáren apod.

Útok proti bezbrannému a snadno dostupnému terči není náhodným či impulzivním činem a pachatelé jej zdůvodňují různými pohnutkami, například:

- nudou
- potřebou odreagovat pocity odloučenosti a izolovanosti
- snahou zabavit se
- provokovat
- nutkáním „něco udělat“

Čím je konkrétní událost destruktivnější, nesmyslnější, bezúčelnější a nepochopitelnější, tím spolehlivěji vyvolá oficiální reakce a tím spokojenější je pachatel.

2.6.5 Party

Přirozenou vlastností člověka je potřeba sdružovat se v kolektivu lidí. Tato vlastnost je ještě umocněna u mladistvých, kteří se sdružují v partách či jiných společenstvích.

Kriminalita mládeže je páchána skoro vždy v partách, čili v neformálních vrstevnických skupinách.

Parta má mnoho významů. V jádře je to malá sociální skupina, neformální a obvykle vztažná, to znamená, že členové party se svou skupinou ztotožňují a promítají do ní svoje přání a potřeby.

Partu lze také definovat jako časově stálější skupinu lidí, kteří se obvykle sdružují na základě určitých společných potřeb, názorů a zájmů a mají obvykle vytvořenou určitou hierarchickou strukturu. Ty mohou být plně v souladu se zájmy společnosti a ta je může podporovat. Jsou to zejména party, které se zabývají svojí, společensky žádoucí či prospěšnou, zájmovou činností.

Negativní party zahrnujeme mezi skupinou trestnou činnost. Závažnost páchané trestné činnosti je závislá zejména na organizovanosti party a velmi často na jejím vůdci. Na rozdíl od organizovaného zločinu je úroveň plánování trestné činnosti u part zpravidla nízká.

Pozitivní či negativní charakter tohoto v zásadě přirozeného procesu závisí na stupni sociální integrace jak v rodině, tak v partě a v obsahu činnosti té které party. (Štípek, 1987, s. 42)

Kriminalita probíhá jako důsledek přizpůsobení se skupině. Jde o kriminální chování, které není z pohledu jednotlivce výsledkem spontánní, svobodné volby, nýbrž vyplývá ze sociálního tlaku členské skupiny a je podněcováno obavami či strachem jedince z nepříjemných důsledků v případě, že by odmítl vyhovět. U dětí a mladistvých mívá často podobu „skládání zkoušky odvahy“ anebo přijímacího rituálu při získávání plnohodnotného členství ve skupině.

Právě členství v partě mladistvým dodává sebevědomí a pocit síly, které je často inspirující k jednání, jakého by se pravděpodobně jinak nedopustili.

Pro rizikovou mládež z dysfunkčních rodin je vrstevnická skupina důležitější než pro mladé lidi vyrůstající v rodinách, jež dětem poskytují přiměřenou míru podpory a vedle toho jim přiměřeně vytyčují meze dovoleného chování.

Vrstevnická skupina však není pro nikoho jen neproblémovým zázemím, tím spíše jím není pro mladé lidi vyrůstající bez rodičovského zájmu, bez jasných pravidel. I pro dítě vychované funkční rodinou představuje každá vrstevnická skupina více nebo méně stresující nárok.

Nároky na konformitu jsou ve vrstevnické skupině mládeže obvykle vyšší než ve všech jiných skupinách. Zahrnují nejen způsob vyjadřování, ale i úpravu zevnějšku, druh preferované hudby, způsob chování k opačnému pohlaví, postoj ke škole, k rodičům, k penězům ke kouření, ke drogám, k alkoholu. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 83)

U dětí frustrovaných nízkou podporou rodiny je pravděpodobné, že podpora kladného přijetí vrstevnickou skupinou bude ještě silnější než u dětí s dobrým rodinným zázemím. Na tyto děti má vůdce party velký vliv a také ho využívá. Vstupním rituálem do již ustavené delikventní skupiny je v některých zemích dokonce spáchání nějakého závažného trestného činu.

Delikventní party u nás skoro vždy vznikají z podskupin mladých lidí, kteří se dobře znají z jedné instituce, méně často se rekrutují z mládeže bydlící na jednom sídlišti. Některé party jsou ke své kriminální činnosti přivedeny tím, že tráví čas v hernách a na diskotékách a záhy se jim na tento způsob života přestane dostávat prostředků. Začnou si je opatřovat drobnými krádežemi, jež pak přerůstají v organizované, plánované akce s napojením na překupníky. U nás je tento typ delikventních part patrně nejčastějším typem delikventní skupiny. Již vzniklé delikventní party jsou téměř neovlivnitelné zvenčí.

Party lze rozdělit především podle stupně jejich organizovanosti a to na:

- organizovanou
- poloorganizovanou
- volnou

Organizovaná parta má stálého vedoucího, pevný řád, pravidelně se setkává, její členové mají zpravidla svoji symboliku (např. tetování). Stát se členem party není snadné, protože si svoje členy vybírá. Noví členové se musí podřídit přijímacím rituálům.

Poloorganizovaná parta se od organizované liší absencí přijímacího řízení nových členů, neprovádí jejich výběr a zpravidla nemá pevně daný řád.

Volná parta nemá stálého vůdce ani další znaky skupiny organizované či poloorganizované. Charakteristická je tím, že se pravidelně schází, zpravidla ve stejný čas na stejném místě.

Nejčastějšími aktivitami delikventních part je návštěva hostinců, bezcílné bloumání ulicemi, výtržnosti, diskotéky, herny, promiskuita a zneužívání drog. (Sochůrek, 2001, s. 50)

2.6.6 Škola

Škola je po rodině druhým nejvýznamnějším socializačním činitelem a institucí, která ovlivňuje osobnost, vztahy a běžnou každodenní zkušenost dospívajících.

Škola je neoddělitelnou součástí výchovy mladého člověka. Vytváří jeho základní materiální a citové hodnoty, které jej mají provázet celý život a přímo působí na formování osobnosti. (Chmelík, 1995, s. 8)

Novověká škola ve skutečnosti nikdy nebyla institucí, kde by se děti jen učily „předmětů“ a kde by se učitelé nezajímali o jejich socializaci, osobnostní a morální vývoj a kde by se soudilo, že tyto aspekty výchovy mají být přenechány rodinám, vlivu církve nebo jiných institucí. Od školy se vždycky a všude čekalo víc. Požadavků na školu, někdy protikladných, v nové době spíše přibývá, než aby jich ubývalo.

Období transformace devadesátých let bylo provázeno radikální diverzifikací školního systému, především středního školství. (Macek, 2003, s. 95)

Jak slábne vliv některých rodin na děti a zároveň rostou obavy z neřízeného socializačního působení vrstevnických skupin, začíná být škola viděna jako málem jediné prostředí schopné garantovat „optimální“ působení na dítě, jež je v souladu se zájmy společnosti.

Škola by měla děti nejen kvalifikovat pro budoucí práci, ale také je vychovávat k občanské angažovanosti, a to ve spolupráci s rodinou. Není však vždy snadné skloubit zájmy společnosti, rodiny a školy. Rodiny někdy se školou spolupracovat nechtějí, mají-li jiné hodnotové preference než škola. Škola má přihlížet nejen k postojům rodičů, ale i k individuálním potřebám dítěte.

Přechodem do školy každé dítě ztrácí výlučné postavení, které do té doby mělo v rodině. Musí se přizpůsobovat novému životnímu rytmu. Učitel je zprvu pro dítě nejvýznamnější osobou ve škole, postupně však nabývají na významu vztahy ke spolužákům a solidarita s nimi. Učitel se stává autoritou, která konkuruje autoritě rodičů a později také vrstevníků.

Děti si velmi záhy začínají ve třídě vytvářet svou vlastní subkulturu vyznačující se zvláštním jazykem, zvyklostmi a rituály. Ve třídě vznikají i podskupiny, jež jsou k bližšímu kontaktu motivovány společnými zájmy, společnými činnostmi. V některých případech mohou být tyto podskupinky zárodkem asociálních part. Jejich vzniku napomáhá neangažovanost učitele, resp. jeho zřetelné preferování či zatracování některých dětí. Prostředků k tomu má učitel mnoho např. známky, poznámky, oznámení učiněná na místním úřadě odboru péče o dítě či policejním orgánům. Segregace málo nadaných, a tím pádem rizikovějších dětí může mít i mnohem nenápadnější podobu poznámek utroušených během vyučování, přehlížení iniciativ dítěte „alergických reakcí“ na prohršky proti kázní či neznalost učiva.

Škola v některých případech může působit jako katalyzátor kriminogenních faktorů rodiny. Vztah mladistvého ke škole je do značné míry ovlivňován osobností učitele a celkovou organizací školní výuky. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 75)

Základními kriminogenními faktory ve školské výchově lze označit především tyto:

- nepravidelná školní docházka
- špatný prospěch
- nevhodné chování k učitelům, žákům
- arogantní přístup učitele k žákům
- špatná spolupráce rodičů se školou
- nedostatečná kontrolní a pedagogická činnost školy

Učitelům nezájem či agresivita mohou být také živnou půdou šikanování ve třídě. Není zcela výjimečné, že učitel svým chováním agresorům „označí“ jedince, který je v nějakém ohledu nedostačivý a jehož se pak i děti cítí oprávněny beztrestně napadat.

Vyšší riziko sociálního selhání mají děti, resp. podskupiny dětí špatně ve škole prosperující, s vyšším potenciálem agresivity, s vlastní subkulturou „odpojenou“ od vlivu učitele a školy, resp. napojenou na potenciálně asociální vlivy (na herny, na zdroje alkoholu a drog, kriminální paty).

Dalším faktorem je nedostatečné a neúplné vzdělání. Řada delikventní mládeže nemá ukončeno základní vzdělání. U některých z nich je zjišťována podprůměrná inteligence, která se projevuje v nedostatku sebekritičnosti, scestných zájmech na jedné straně a naopak pocitu nedoceněnosti na straně druhé. To bývá často spojeno se snahou upoutat na sebe pozornost za každou cenu. Tito lidé nemají konkrétní představy o životní perspektivě a to ani do relativně blízké budoucnosti.

Přehlížení zcela zjevných přestupků, nejasná pravidla týkající se žádoucího chování dětí, nekonzistentní uplatňování disciplíny, degradace a deptání žáků v procesu jejich trestání, nemožnost odčinit přestupek, neobjektivní rozhodování učitelů a ředitele, ba i obviňování rodičů za něco, co rodiče nezpůsobili, to všechno jsou postoje podkopávající představu dětí o tom, že jejich chování má za každých okolností jasné hranice a že udržování těchto hranic se řídí pravidly fair play.

Škola by měla být místem, které usnadňuje učení a celý osobnostní vývoj dítěte, studenta. (Horká, Hrdličková, 1998, s. 19)

2.6.7 Volný čas

Volný čas je možno chápat jako opak nutné práce a povinností, dobu, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění. Volný čas je doba, která nám zbývá po splnění povinností.

Volný čas jedinců a v jejich úhrnu volný čas společnosti představuje duchovní bohatství společnosti a její významnou systémovou charakteristiku. Volný čas má ve vztahu k jedinci především funkci relaxační, rekreační a rozvojovou.

Zájmy a aktivity jedince navazují na hodnotovou orientaci, kulturu a způsob života jeho rodiny.

Pod pojem volný čas se běžně zahrnují:

- odpočinek
- rekreace
- zábava
- zájmové činnosti
- dobrovolné vzdělávání
- dobrovolná společensky prospěšná činnost

Z hlediska mladistvých nepatří do volného času:

- vyučování a činnosti s ním související
- sebeobsluha
- základní péče o zevnějšek a o osobní věci
- povinnosti spojené s provozem rodiny, domácnosti
- činnosti zabezpečující biologickou existenci člověka (jídlo, spánek)

Specifickou zvláštností volného času mladistvých je to, že z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování. Nemají ještě dostatek zkušeností, nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností, potřebují citlivé vedení. Podmínkou účasti je, aby toto vedení bylo nenásilné, nabízené činnosti pestré a přitažlivé, účast na nich dobrovolná.

Prostředí, ve kterém děti a mladiství tráví volný čas, je velmi různorodé. Může to být domov, škola, různé společenské organizace a instituce. Mnoho dětí prožívá své volné chvíle ve veřejných prostranstvích, venku, na ulici, často bez jakéhokoli dohledu, dokonce i bez zájmu dospělých.

Děti i mladiství mají relativně hodně volného času. Společnost by měla mít zájem na tom, jak svůj čas tráví. Je samozřejmé, že na prvním místě je to záležitost rodiny. Rodina však nemůže uspokojit potřebu dospívajících sdružovat se ve skupinách vrstevníků.

Aktivity ve volném čase jsou výrazem osobnosti, jednak tuto osobnost dále formují. Obraz trávení volného času vypovídá o sociálním poli jedince a o jeho dalším sociálním vývoji.

Mezi odborníky je vztah mezi kvalitou trávení volného času a tendencí k negativním jevům, jako jsou narkomanie a kriminalita, natolik notoricky známý, že slogan „nejlepší“ prevencí kriminality je kvalitní volný čas mládeže se stal všeobecně používanou frází.

Volnočasové aktivity mladistvých:

- sledování televize
- povídání si s přáteli, známými
- poslech CD
- četba časopisů
- odpočinek, nicnedělání
- procházky, toulání se
- sexuální aktivity
- návštěva kavárny, restaurace
- studium
- práce s počítačem
- návštěva diskoték
- návštěva kina
- chov zvířat
- počítačové hry

Způsob trávení volného času mladistvých je stále více spojován s médii. Přirozené prostředí je tak vytěsňováno prostředím mediálním a v dalším vývoji i virtuální realitou. Zvláště sledování televize, nejfrekventovanější činnost mládeže, se stává dominantní socializační institucí.

Četba knih patří k aktivitám, které se postupně vytrácejí z volného času a životního stylu mladistvých.

Kvalita trávení volného času u mladistvých delikventů je velmi nízká. Charakter aktivit hovoří spíše o ubíjení času než o jeho naplňování. Vedle cílového trávení času s druhými je výrazná i aktivita orientovaná na druhé pohlaví – erotika a sex. Z vlastních aktivit jsou oproti jiným skupinám dominantní dvě aktivity-sport a motorismus.

Za rizikovou považujeme z hlediska kriminality koncentraci těchto aktivit v přílišné frekvenci-návštěva diskoték, restaurací, mejdanů a heren. Naopak v životním stylu predelikventů nenacházíme žádnou kultivující aktivitu.

Budoucí delikventi jsou ve srovnání s ostatními více orientováni na sport a na poslech reprodukováné populární hudby, více sledují video a navštěvují diskotéky, hospody, zúčastňují se mejdanů. Již v tomto věku jsou u nich výrazné erotické a sexuální aktivity. Do

jejich života patří také motorky a auta. Tento jejich zájem je vyjádřen vysokou frekvencí prací spojených s jejich údržbou.

Neméně důležitý je i parametr rodičovského chování, který má prokazatelnou souvislost se souběžným nebo pozdějším delikventním chováním mladistvých. Míří se jím míra rodičovské informovanosti o tom:

- co dělá mladistvý ve volném čase
- s jakými kamarády se stýká
- kde se zdržuje, když není doma
- kdy se vrací domů
- v jakém stavu se vrací domů apod.

Čím hůře rodiče monitorují své dítě, tím je větší pravděpodobnost, že se mladistvý dopustí trestného činu, že se trestného činu dopustí v časném věku, že jej bude opakovat a že půjde o závažný trestný čin.

2.7 Specifické znaky trestné činnosti mládeže

Trestná činnost mladistvých se v mnoha ohledech liší od trestné činnosti ostatních věkových skupin pachatelů. To je dáno stupněm psychického a somatického vývoje, vlastnostmi, zkušenostmi i motivy k páčání trestné činnosti.

V tomto směru se mezi dospělými a mladistvými pachateli projevují určité zvláštnosti, ke kterým zejména patří:

- výběr předmětu útoku je určován jiným hodnotovým systémem než u dospělých
- trestná činnost je častěji páčána se spolupachateli a ve skupině
- příprava trestné činnosti je nedokonalá, obvyklé schází prvek plánování, častá je i nedostatečná příprava vhodných nástrojů ke spáchání trestného činu
- chování mladistvých pachatelů se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací, ničením předmětů a znehodnocením zařízení
- konání mladistvých pachatelů je poznamenáno nedostatkem vědomostí a schopností při překonání překážek, mnohdy je použito neúměrných prostředků k dosažení

- na páchání trestné činnosti mladistvých má značný vliv alkohol (případně jiná návyková látka), který zvyšuje agresivitu, nekoordinovanost pohybů a podporuje nepřiměřené reakce na vnější podněty
- mladiství pachatelé jednají více emotivně než rozumově, trestná činnost je páchána ve většině případů živelně pod vlivem momentální situace
- při opakované trestné činnosti se vyskytují specifické znaky z předcházející trestné činnosti
- při získávání alibi se mladiství pachatelé orientují na osoby ze skupiny, do níž patří
- o přípravě ale i o spáchané trestné činnosti se pachatelé rádi svěřují členům své skupiny
- pachatelé často odcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim vzhledem k věku líbí (např. auta, videa, motocykly, rádia, oblečení, zbraně, nože, alkohol, cigarety, léky apod.)
- věci získané trestnou činností skupinou mladistvých jsou velmi brzy rozdělovány mezi její členy, při rozdělování je patrná hierarchie ve skupině a podíl na spáchané trestné činnosti, finanční prostředky se zpravidla utrácejí ve skupině
- některé znaky způsobu spáchání trestné činnosti vyplývají ze somatických znaků pachatele, např. vyšší rychlost pohybu, mrštnost, obratnost, menší postava a nižší váha

Tyto charakteristiky potvrzuje policejní i soudní praxe. Ze statistiky kriminality vyplývá, že se snižující se objasněností jednotlivých typů trestných činů se zvyšuje podíl mladistvých pachatelů.

2.8 Nejčastější druhy kriminality mladistvých

Struktura trestné činnosti mladistvých je velmi různorodá a doznala podstatných změn zejména v posunu ke kvalifikovaným a závažnějším formám páchání. Jak již bylo uvedeno, struktura trestné činnosti mladistvých a samotný způsob páchání jsou ovlivňovány vývojovými prvky osobnosti, existencí kriminogenních faktorů, schopností mladého člověka negativní jevy rozpoznat a eliminovat. Některé jevy jsou pro mladého člověka na rozdíl od dospělého nepřekonatelné, podřizuje se jim a ve spojení s vhodnými podmínkami vedou ke spáchání různých kriminálních deliktů.

Struktura trestné činnosti mladistvých je do určité míry odlišná od trestné činnosti dospělých. Tyto odlišnosti jsou dány převážně věkem mladistvých a dalšími kriminogenními faktory.

K nejčastějším druhům kriminality mladistvých patří:

- majetková trestná činnost
- násilná trestná činnost
- rasově motivovaná trestná činnost
- trestná činnost nealkoholové toxikomanie
- sprejeři a graffiti

Majetková trestná činnost dominuje nápadu trestné činnosti a proto bude více popsána v kapitole Majetková kriminalita mladistvých a její druhy.

U násilné trestné činnosti páchané mladistvými je od roku 1990 zaznamenán značný nárůst. Tato trestná činnost je doprovázena vysokým stupněm brutality. Ve struktuře pachatelů je evidentní snížení věkové hranice tak, že násilnou trestnou činností již páchají i osoby mladší 15 let.

Charakteristickými znaky páchaní této trestné činnosti mladistvými jsou:

- vliv alkoholu
- skupinové páchaní
- anonymita party
- nedostatek fyzické síly je nahrazován různými zbraněmi
- vyhrožování poškozenému

Nejčastěji páchanými činy této skupiny jsou ublížení na zdraví, rvačka, vraždy a loupežná přepadení. (Chmelík, 1995, s. 10)

Rasově motivovaná trestná činnost je v popředí zájmu společnosti po roce 1990. Je páchána v převážné míře právě mladistvými. Tato trestná činnost je motivována extrémisticky rasistickým postojem zpravidla skupinami mladistvých proti etnicky, rasově odlišné skupině obyvatel.

Extrémismem je chápán souhrn verbálních, grafických, fyzických a jiných aktivit s ideologickým kontextem, vyvíjených jednotlivcem nebo skupinou, zaměřených na předem zvolené cíle.

Tato trestná činnost je páchána v těchto základních formách:

- verbální projevy při povolených nebo nepovolených shromážděních
- násilné projevy proti občanům nebo proti majetku
- páchané tiskem, graficky nebo jinými komunikačními prostředky

Až na ojedinělé výjimky je rasově motivovaná trestná činnost páchána společně nejméně dvěma osobami, převážně však skupinou pachatelů z řad mladistvých v počtu deseti a více.

Trestná činnost nealkoholové toxikomanie se vyznačuje značnou latentností. Za trestný čin se považuje nedovolený obchod s drogami, pěstování, produkce, výroba, příprava, nabídka, dodání a zprostředkování omamné psychotropní látky, spolupachatelství, pomoc, pokus a příprava tohoto trestného činu.

Mladiství začali ve značné míře pěstovat marihuanu, která je v české republice běžně používanou drogou. Dochází také ke zneužívání různých hub, např. lysohlávky. Dle policejních statistik je zřejmé, že nejrozšířenější drogou je pervitin.

Sprejeři a graffiti mají svůj původ v Americe, mohutný rozvoj zaznamenaly v 60. letech. Na počátku 90. let se tento jev začíná objevovat i na území naší republiky. V současné době nejsou graffiti otázkou několika jedinců, ale jejich počet se odhaduje na několik tisíc. Jedná se především o mladistvé, přičemž existenční zázemí a dosažené vzdělání nehraje roli.

Sprejeři se organizují do menších skupin, které si říkají crew. Sprejeři svými jednoduchými nic neříkajícími podpisy poškozují cizí majetek, včetně kulturních památek. Motivem je často dobrodružství, pocit sounáležitosti s partou, šance prosadit se nebo na sebe alespoň upozornit.

2.9 Majetková trestná činnost mladistvých a její druhy

Ve struktuře nápadu trestné činnosti stále dominuje majetková trestná činnost, převážně pak trestný čin krádež.

V závislosti na věku pachatele je patrná jistá diferenciaci v předmětu zájmu, v náročnosti způsobu páchaní a ve stupni organizovanosti při páchaní krádeží. Uvedená diferenciaci se začíná výrazněji projevovat koncem osmdesátých a začátkem devadesátých let, kdy u

mladistvých pachatelů (zejména ve věku kolem 17-18 let) je patrný posun v páchání trestné činnosti kvalifikovaným způsobem s prvky přípravy a organizovanosti.

Například je patrný posun od nahodile páchané trestné činnosti k typování objektů napadení i ve výběru předmětu zájmu, posun od trestné činnosti páchané jednotlivci ke skupinovému páchané trestné činnosti.

Majetková trestná činnost páchaná mládeží má své zvláštnosti i v motivaci pachatelů a to zejména v případech, kdy motivem např. pro krádež je opatřit si věci, peníze pro partu, nebo motivem je potřeba vyniknout, získat respekt v partě. Platí i obecná motivace pro tento druh trestné činnosti, kterou je:

- řešení nedostatku finančních prostředků
- získání zdrojů obživy zejména u osob bez pracovního poměru, u osob na útěku z výchovného zařízení apod.

U majetkové trestné činnosti, zejména u krádeží, narůstá podíl pachatelů mladších 15 let, kteří se dopouštějí převážně kapesních krádeží, nebo tzv. krádeží prostých, páchaných příležitostně, víceméně živelně. U této skupiny pachatelů se způsob provedení krádeží vyznačuje jednoduchostí. Páchané krádeže nevyžadují žádné odborné znalosti nebo zvláštní dovednosti. Tato trestná činnost se dále vyznačuje jistou nekoordinovaností a neúměrným ničením až vandalismem na místě činu. Pachatelé této věkové kategorie a věku mezi 15-16 lety na místě zanechávají často větší hodnoty, než které odcizí. To je dáno od určité míry i možností odbytu odcizených věcí u překupníků.

S narůstajícím věkem se již mladiství pachatelé přeorientovávají zejména na krádeže kvalifikované, velmi často na krádeže vloupáním do různých objektů, (např. i automobilů), na krádeže automobilů a další. S nárůstem věku se mění i předmět zájmu a to od krádeží různých věcí spotřebního charakteru (cukrovinky, cigarety, drobné peníze) až po audiovizuální techniku, cennosti, starožitnosti, motorová vozidla a další, které jsou předmětem zájmu mladistvých pachatelů ve věku kolem 17-18 let.

Všechny uvedené specifické projevy pachatelů z řad mladistvých na místě činu tvoří tzv. modus operandi této trestné činnosti a jsou významným faktorem při objasňování majetkové trestné činnosti páchané mladistvými.

Jiná majetková trestná činnost u pachatelů z řad mladistvých je spíše výjimečná.

Druhy majetkové kriminality mladistvých:

- krádeže prosté
- krádeže vloupáním

Krádeže prosté lze nejčastěji rozdělit na krádeže:

- kapesní
- motorových vozidel dvoustopých
- věcí z automobilů
- jízdních kol

Krádeže vloupáním lze nejčastěji rozdělit na krádeže:

- do bytů
- do obchodů
- do kiosků
- do rekreačních objektů
- do rodinných domků
- do škol

Nejzávažnější jsou opakované krádeže v partě. Zloděj má podporu ostatních členů skupiny a krádež ani nepovažuje za závažné porušení norem. (Vágnerová, 2002, s. 282)

2.10 Právní úprava

Trestní právo vždy zohledňovalo v trestním řízení nízký věk i nezkušenost účastníků, že delikvence mladistvých byla téměř vždy posuzována jinak než trestná činnost dospělých, a to právě s ohledem na nízký věk pachatelů a s ním související nezralost osobnosti a nedostatek vlastních životních zkušeností.

Základním problémem trestní politiky ve vztahu k delikventním mladistvým tak nebylo a není neuvědomování si její specifičnosti mezi pachateli trestných činů, ale:

- hledání optimální hranice, do kdy lze tuto specifičnost uplatňovat
- vymezování hranic věkových podskupin, do kterých lze mladistvých dále rozdělovat podle stupně vývoje osobnosti a schopnosti uvědomit si nebezpečnost svého jednání

- hledání, jakou má mít ohled na nízký věk, nezralost a nezkušenost optimální podobu v průběhu vyšetřování trestných činů spáchaných dětmi či mladistvými a v průběhu trestního stíhání mladistvých delikventů
- výběr vhodných trestů či jiných justičních opatření uplatňovaných vůči mladým pachatelům
- hledání optimálních způsobů jejich vykonávání a dalších účinných způsobů zacházení s delikventními mladistvými v průběhu výkonu trestů nebo alternativních opatření

Cílem a současně i částečným měřítkem účinnosti speciálních přístupů při zacházení s mladými delikventy vždy bylo a stále je především zabránit jim v opakování delikventního jednání (zabránit zahájení či pokračování kriminální kariéry) případně přerušit negativní sociální vývoj většiny mladých delikventů.

Při práci s rizikovými mladistvými jsou využívány právní normy:

Zákon o působnosti orgánů ČR č. 129/1975 Sb.

Zákon o školských zařízeních č. 395/1991 Sb.

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.

Zákon o policii č. 283/1991 Sb.

Trestní řád neboli zákon č. 141/1961 Sb.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb.

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, který nabyl účinnosti dne 1.1.2004, přinesl do českého trestního práva významné změny nejen do samotné koncepce a podmínek trestní odpovědnosti mladistvých, ale také do sankcionování mladistvých pachatelů.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže rozlišuje tři druhy opatření, jež lze mladistvým uložit:

- výchovná opatření
- ochranná opatření
- trestní opatření

Výchovnými opatřeními jsou:

- dohled probačního úředníka
- probační program
- výchovné povinnosti
- výchovná omezení
- napomenutí s výstrahou

Ochrannými opatřeními jsou:

- ochranné léčení
- zabrání věci
- ochranná výchova

Trestními opatřeními jsou:

- obecně prospěšné práce
- peněžitě opatření
- peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu
- propadnutí věci
- zákaz činnosti
- vyhoštění
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu
- odnětí svobody nepodmíněně

Všechna sankční opatření uplatňovaná vůči mladistvým pachatelům jsou jednoznačně zamýšlena jako vědomý výchovný zásah společnosti do negativního vývoje delikventních mladých lidí. Trest je tak jedním ze základních výchovných prostředků, jejichž cílem je vytyčit pro jedince normy sociálního chování a jednání pro určitou společnost standardní a vymezit hranice, za kterými je určité jednání hodnoceno jako společensky nepřijatelné, hranice, jejichž překročení je společností sankcionováno.

2.11 Prevence

Prevence zločinnosti není novou myšlenkou posledních let, ve skutečnosti byla různými formami i když v omezeném měřítku, prováděna i v dřívějších dobách.

Do prevence kriminality náleží veškeré aktivity směřující k předcházení páchaní trestných činů, ke snižování jejich výskytu cestou zamezení páchaní nebo neutralizací příčin a podmínek vzniku trestných činů. Patří sem opatření, jejichž cílem či důsledkem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality, ať již prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí, nebo působením na potenciální pachatele a oběti trestných činů.

Prevence tedy představuje pokus eliminovat trestnou činnost ještě před jejím započatím nebo před jejím pokračováním.

Prevence kriminality je v rámci systému prevence v České republice chápána jako komplex nerepresivních sociálních a situačních opatření, včetně pomoci obětem trestných činů a zvyšování povědomí veřejnosti o legálních metodách ochrany před trestnou činností. Prevence kriminality úzce souvisí s prevencí dalších sociálně patologických jevů, z nichž k nejzávažnějším patří nejrůznější formy závislosti.

Okruh subjektů preventivní politiky je široký. Kromě orgánů činných v trestním řízení (systém trestní justice-police, státní zastupitelství, soudy a vězeňství), které tu navíc nehrají hlavní roli, v ní působí i další instituce, např. orgány státní správy, samosprávy, podnikatelské subjekty, zájmová sdružení občanů, církve a zejména občané samotní. Vrcholným státním orgánem prevence je Republikový výbor pro prevenci kriminality zřízený v roce 1993. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 288)

Preventivní aktivity se uskutečňují v rámci celostátním, regionálním i místním. V každém tomto případě pak na úrovni:

- primární
- sekundární
- terciární

Primární prevence se zaměřuje na všechny občany. Zahrnuje především výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity zaměřené zejména na nejširší veřejnost. Zvláštní pozornost je zaměřena na pozitivní ovlivňování zejména dětí a mladistvých (využívání volného času, možnosti sportovního vyžití). Těžiště primární prevence spočívá v rodinách, ve školách a v lokalitách společenství.

Sekundární prevence se zabývá rizikovými jedinci a skupinami osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestné činnosti (specializovaná sociální

péče) na sociálně patologické jevy (např. drogové a alkoholové závislosti, záškoláctví, gamblerství, povalečství, vandalismus, internetnické konflikty) a příčiny kriminogenních situací.

Terciární prevence se pak soustřeďuje na kriminálně narušené jedince a na nefunkční sociální prostředí. (Gjuričová, 2004, s. 3)

Prevence všech forem a podob kriminality je činnost, která nikdy neskončí, týká se všech součástí společnosti, jednotlivců, obcí, občanských iniciativ a samozřejmě i státu samotného. Je to práce, kde hraje významnou roli spolupráce jednotlivých rezortů i koordinace preventivních aktivit a projektů na úrovni měst a obcí.

Prevence kriminality je vysoce společensky a mediálně ceněné téma zejména ve vztahu k majetkové trestné činnosti.

3 Praktická část

Výzkum byl proveden u vybraných objasněných majetkových trestných činů spáchaných mladistvými, které byly spáchány v rámci služebního obvodu Okresního ředitelství Policie České republiky v České Lípě.

Majetkovou kriminalitou mladistvých se v okrese Česká Lípa zabývá Služba kriminální policie a vyšetřování.

Okres Česká Lípa lze velmi stručně charakterizovat několika demografickými a kartografickými údaji. Okres má 106 tisíc registrovaných obyvatel, rozloha činí 1137 km². Správně je území rozděleno do 60 obcí, z toho je 11 měst. K činnosti Policie ČR na teritoriu OŘP je zřízeno 8 obvodních oddělení, která mají sídlo v nejvýznamnějších centrech daných regionů. Značná část okresu je prakticky neobydlená, jedná se o bývalý vojenský výcvikový prostor v Mimoní a částečně v Doksech.

Českolipsko je příhraničním regionem v Euroregionu Nisa, leží na severních okrajích republiky pod Lužickými horami a je největším v Libereckém kraji. Okres hraničí s Libereckem, Mladoboleslavskem, Mělnickem, Litoměřickem, Děčínskem a severní část tvoří hranice s Německem. Severní část okresu tvoří Lužické hory, jižní část okresu zasahuje do chráněné krajinné oblasti Kokořínsko, západní část okresu tvoří chráněná krajinná oblast České středohoří a východní část tvoří oblast kolem Máchova jezera u rekreačního města Doksy a velký lesní celek bývalého vojenského prostoru Ralsko, který je dnes rájem turistů a houbařů. Střed okresu svým turistickým potenciálem vyplňuje přirozené centrum tohoto regionu – město Česká Lípa. Lesy tvoří téměř polovinu území okresu. Českolipsko patří k vyhledávaným rekreačním oblastem. Jeho atraktivnost je dána četností rozmanitých a pestrých krajinných a přírodních prvků a relativně málo narušeným životním prostředím. Na státní hranici se nachází několik přeshraničních turistických stezek do SRN.

Okres jako takový je možno charakterizovat jako průmyslovo-zemědělský. Od poloviny 60 do 90 let minulého století fakticky změněn na pánevni okres těžby uranové rudy se střediskem ve Stráži pod Ralskem. V této době došlo ke značnému rozvoji bytové výstavby v České Lípě a souběžně s tím i značnému zvýšení počtu obyvatel. V souvislosti s ukončením těžby uranových rud a změnou společenských podmínek se zejména v České Lípě rozvinul lehký průmysl mající návaznost na automobilový průmysl. V průmyslu je zaměstnáno 50 % obyvatel a nejrozšířenější je sklářství, strojírenství, dřevozpracující a potravinářský průmysl.

Zemědělství je zaměřeno na pěstování obilnin. Jsou zde bohaté naleziště stavebních a dekoračních kamenů, šterků a písků sklářských a slévarenských hmot.

Za významné kriminogenní faktory lze v okrese Česká Lípa považovat značný rozvoj bytové výstavby a s ním spojený vyšší počet obyvatel a tedy i mladistvých a velké množství rekreačních objektů, což má za následek nárůst majetkové kriminality.

3.1 Cíl praktické části

Cílem praktické části je analýza vývoje vybraných (nejčastějších) druhů objasněné majetkové trestné činnosti mladistvých a počtu mladistvých pachatelů, kteří se majetkové trestné činnosti dopustili opakovaně v období let 1999-2003 v okrese Česká Lípa.

3.2 Popis zkoumaného vzorku

Vzorek zkoumaných byl složen z mladistvých, kteří jsou a nebo byli trvale bytem v okrese Česká Lípa a kteří spáchali majetkovou trestnou činnost poprvé a opakovaně v období let 1999-2003. Uvedená data byla získána ze spisových materiálů trestních spisů a ze statistických údajů Policie České republiky, Okresního ředitelství v České Lípě.

3.3 Použité metody

Studium spisové dokumentace.

Analýza statistických údajů.

Pro účely praktické části bylo využito statistických výkazů nápadu trestné činnosti za období let 1999-2003 a trestních spisů Služby kriminální policie a vyšetřování při Okresním ředitelství Policie České republiky v České Lípě za stejné období.

Ze statistických údajů vyplynulo, že v jednotlivých letech bylo opakovaně zastoupeno 12 nejčastějších druhů objasněné majetkové trestné činnosti, u nichž byl dále zjišťován podíl mladistvých na jejich spáchání.

Dle spisové dokumentace byly vybrány případy mladistvých osob, které opakovaně spáchaly v okrese Česká Lípa v jednotlivých letech za uvedené období vybrané druhy objasněné majetkové trestné činnosti.

3.4 Stanovení předpokladů

Předpoklad č. 1

Majetková trestná činnost mladistvých u vybraných druhů majetkové trestné činnosti má v okrese Česká Lípa klesající tendenci (ověřováno pomocí analýzy policejních statistických dat-zpracovaných v rámci okresu Česká Lípa)

Předpoklad č. 2

Podíl mladistvých, kteří se vybraných druhů majetkové trestné činnosti dopustili v okrese Česká Lípa opakovaně, klesá (ověřováno pomocí studia spisové dokumentace – trestní spisy).

3.5 Výsledky a jejich interpretace

Předpoklad č. 1

Majetková trestná činnost mladistvých u vybraných druhů majetkové trestné činnosti má v okrese Česká Lípa klesající tendenci.

Pro ověření předpokladu byla využita metoda analýzy policejních statistických údajů. Byly shromážděny a vyhodnoceny údaje objasněné majetkové trestné činnosti v rámci okresu Česká Lípa za období 1999-2003 po jednotlivých letech.

Ze statistických údajů let 1999-2003 bylo zjištěno, že nejvyšší nápad celkové objasněné majetkové trestné činnosti byl zaznamenán u 12 vybraných druhů. V roce 1999 bylo objasněno 1110 případů. V roce 2000 došlo v porovnání s předchozím rokem ke snížení této trestné činnosti o 181 skutků. V roce 2001 bylo zaznamenáno 1035 objasněných případů. V roce 2002 činil počet objasněných činů 852, což byl za celé období nejnižší počet objasněné majetkové trestné činnosti. V roce 2003 došlo k mírnému nárůstu, bylo zjištěno 923 případů. V porovnání s rokem 1999 i tento nárůst představuje snížení o 187 trestných činů vybrané kriminality.

U těchto 12 vybraných druhů byl dále zjišťován v jednotlivých letech podíl mladistvých na jejich spáchání.

Provedenou analýzou bylo zjištěno, že nejčastěji spáchanými trestnými činy majetkového charakteru jsou: krádeže vloupáním do obchodů, krádeže vloupáním do restaurací, krádeže vloupáním do kiosků, krádeže vloupáním do škol, krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků, krádeže vloupáním do rekreačních objektů, krádeže kapesní, krádeže motorových vozidel, krádeže jízdních kol, krádeže v bytech a poškozování cizí věci.

Skladba nejčastějších druhů majetkové trestné činnosti mladistvých byla v roce 1999 následující: krádeže vloupáním do obchodů 10 případů s procentním podílem 5,81 %, krádeže vloupáním do restaurací 12 případů s 6,97 %, krádeže vloupáním do kiosků 14 případů s 8,13 %, krádeže vloupáním do škol 4 případy s 2,32 %, krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků 10 případů s 5,81 %, krádeže vloupáním do rekreačních objektů 24 případů s 13,95 %, krádeže kapesní 6 případů s 3,48 %, krádeže motorových vozidel 14 případů s 8,13 %, krádeže věci z motorových vozidel 51 případů s 29,65 %, krádeže jízdních kol 16 případů s 9,30 %, krádeže v bytech 4 případy s 2,32 % a poškozování cizí věci 7 případů s 4,06 %.

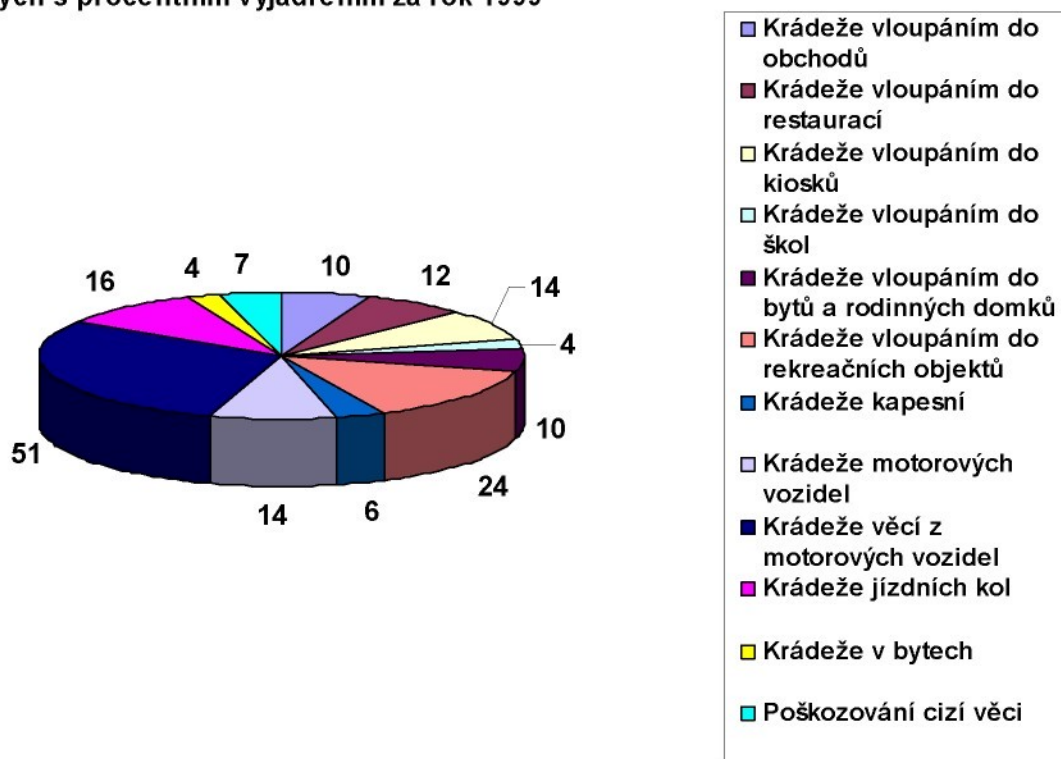
V roce 1999 bylo tedy v okrese Česká Lípa zjištěno celkem 172 objasněných trestných činů, majetkového charakteru, spáchaných mladistvými osobami.

Uvedené údaje dokumentuje tabulka č.1 a graf č. 1.

Tabulka č. 1 – Počet vybraných druhů objasněné majetkové kriminality spáchané mladistvými osobami v roce 1999 po jednotlivých skutkových podstatách

Druhy majetkové trestné činnosti	Počet	%
Krádeže vloupáním do obchodů	10	5,81
Krádeže vloupáním do restaurací	12	6,97
Krádeže vloupáním do kiosků	14	8,13
Krádeže vloupáním do škol	4	2,32
Krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků	10	5,81
Krádeže vloupáním do rekreačních objektů	24	13,95
Krádeže kapesní	6	3,48
Krádeže motorových vozidel	14	8,13
Krádeže věcí z motorových vozidel	51	29,65
Krádeže jízdních kol	16	9,3
Krádeže v bytech	4	2,32
Poškození cizí věci	7	4,06
Celkem	172	100

Graf č. 1 - Počet vybraných druhů majetkové trestné činnosti mladistvých s procentním vyjádřením za rok 1999

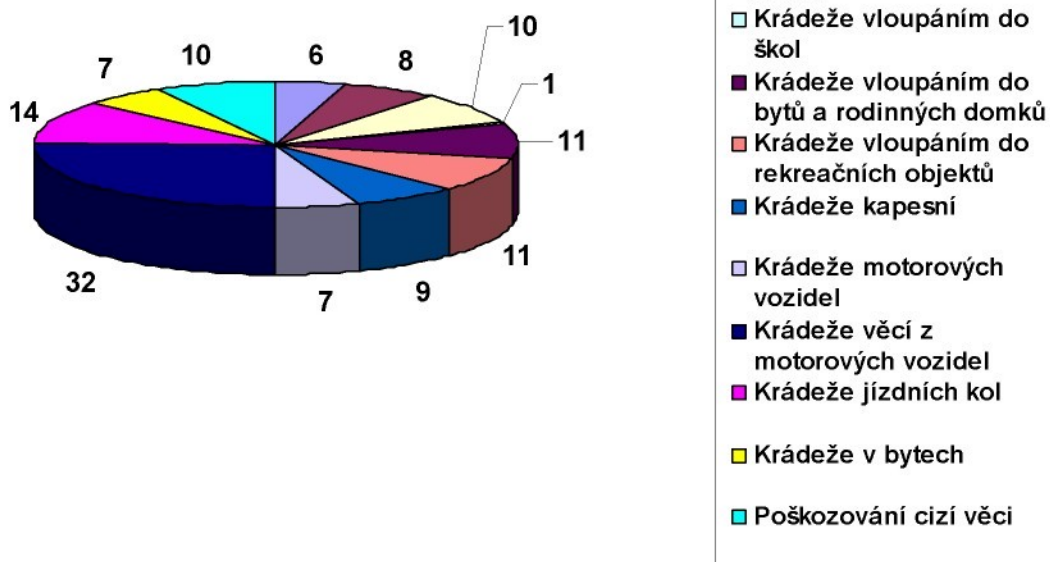
Skladba nejčastějších druhů majetkové trestné činnosti mladistvých byla v roce 2000 následující: krádeže vloupáním do obchodů 6 případů s procentním podílem 4,76 %, krádeže vloupáním do restaurací 8 případů s 6,34 %, krádeže vloupáním do kiosků 10 případů s 7,93 %, krádeže vloupáním do škol 1 případ s 0,79 %, krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků 11 případů s 8,73 %, krádeže vloupáním do rekreačních objektů 11 případů s 8,73 %, krádeže kapesní 9 případů s 7,14 %, krádeže motorových vozidel 7 případů s 5,55 %, krádeže věcí z motorových vozidel 32 případů s 25,39 %, krádeže jízdních kol 14 případů s 11,11 %, krádeže v bytech 7 případů s 5,55 % a poškození cizí věci 10 případů s 7,93 %. V roce 2000 bylo tedy v okrese Česká Lípa zjištěno celkem 126 objasněných trestných činů, majetkového charakteru, spáchaných mladistvými osobami.

Uvedené údaje dokumentuje tabulka č. 2 a graf č. 2

Tabulka č. 2 – Počet vybraných druhů objasněné majetkové kriminality spáchané mladistvými osobami v roce 2000 po jednotlivých skutkových podstatách

Druhy majetkové trestné činnosti	Počet	%
Krádeže vloupáním do obchodů	6	4,76
Krádeže vloupáním do restaurací	8	6,34
Krádeže vloupáním do kiosků	10	7,93
Krádeže vloupáním do škol	1	0,79
Krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků	11	8,73
Krádeže vloupáním do rekreačních objektů	11	8,73
Krádeže kapesní	9	7,14
Krádeže motorových vozidel	7	5,55
Krádeže věcí z motorových vozidel	32	25,39
Krádeže jízdních kol	14	11,11
Krádeže v bytech	7	5,55
Poškození cizí věci	10	7,93
Celkem	126	100

Graf č. 2 - Počet vybraných druhů majetkové trestné činnosti mladistvých s procentním vyjádřením za rok 2000

Skladba nejčastějších druhů majetkové trestné činnosti mladistvých byla v roce 2001 následující: krádeže vloupáním do obchodů 18 případů s procentním podílem 8,00 %, krádeže vloupáním do restaurací 6 případů s 2,66 %, krádeže vloupáním do kiosků 14 případů s 6,22 %, krádeže vloupáním do škol 4 případy s 1,77 %, krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků 15 případů s 6,66 %, krádeže vloupáním do rekreačních objektů 28 případů s 12,44 %, krádeže kapesní 12 případů s 5,33 %, krádeže motorových vozidel 24 případů s 10,66 %, krádeže věcí z motorových vozidel 49 případů s 21,77 %, krádeže jízdních kol 15 případů s 6,66 %, krádeže v bytech 18 případů s 8,00 % a poškození cizí věci 22 případů s 9,77 %.

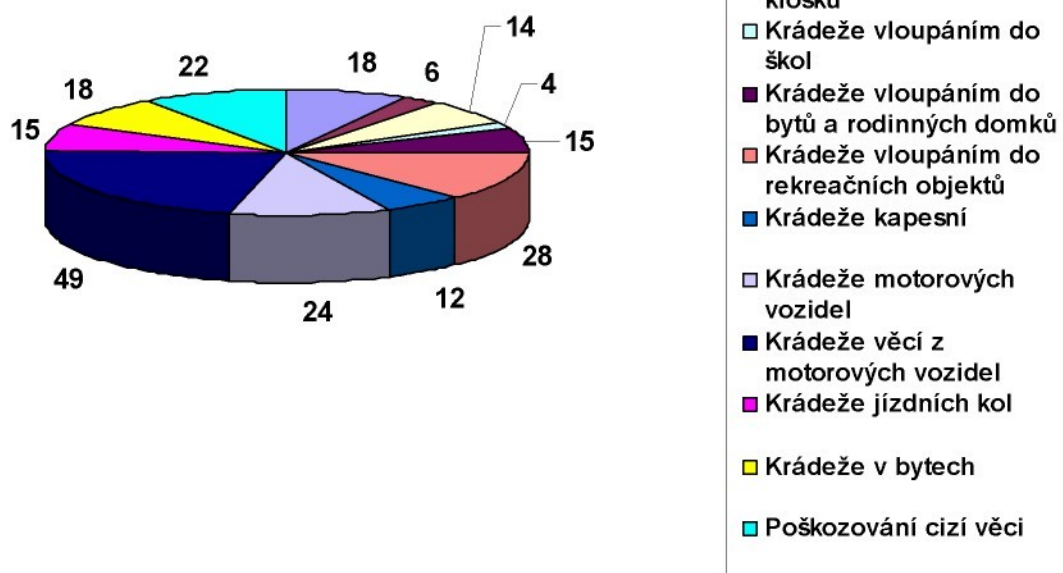
V roce 2001 bylo tedy v okrese Česká Lípa zjištěno celkem 225 objasněných trestných činů, majetkového charakteru, spáchaných mladistvými osobami.

Uvedené údaje dokumentuje tabulka č.3 a graf č. 3

Tabulka č. 3 – Počet vybraných druhů objasněné majetkové kriminality spáchané mladistvými osobami v roce 2001 po jednotlivých skutkových podstatách

Druhy majetkové trestné činnosti	Počet	%
Krádeže vloupáním do obchodů	18	8
Krádeže vloupáním do restaurací	6	2,66
Krádeže vloupáním do kiosků	14	6,22
Krádeže vloupáním do škol	4	1,77
Krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků	15	6,66
Krádeže vloupáním do rekreačních objektů	28	12,44
Krádeže kapesní	12	5,33
Krádeže motorových vozidel	24	10,66
Krádeže věcí z motorových vozidel	49	21,77
Krádeže jízdních kol	15	6,66
Krádeže v bytech	18	8
Poškození cizí věci	22	9,77
Celkem	225	100

Graf č. 3 - Počet vybraných druhů majetkové trestné činnosti mladistvých s procentním vyjádřením za rok 2001

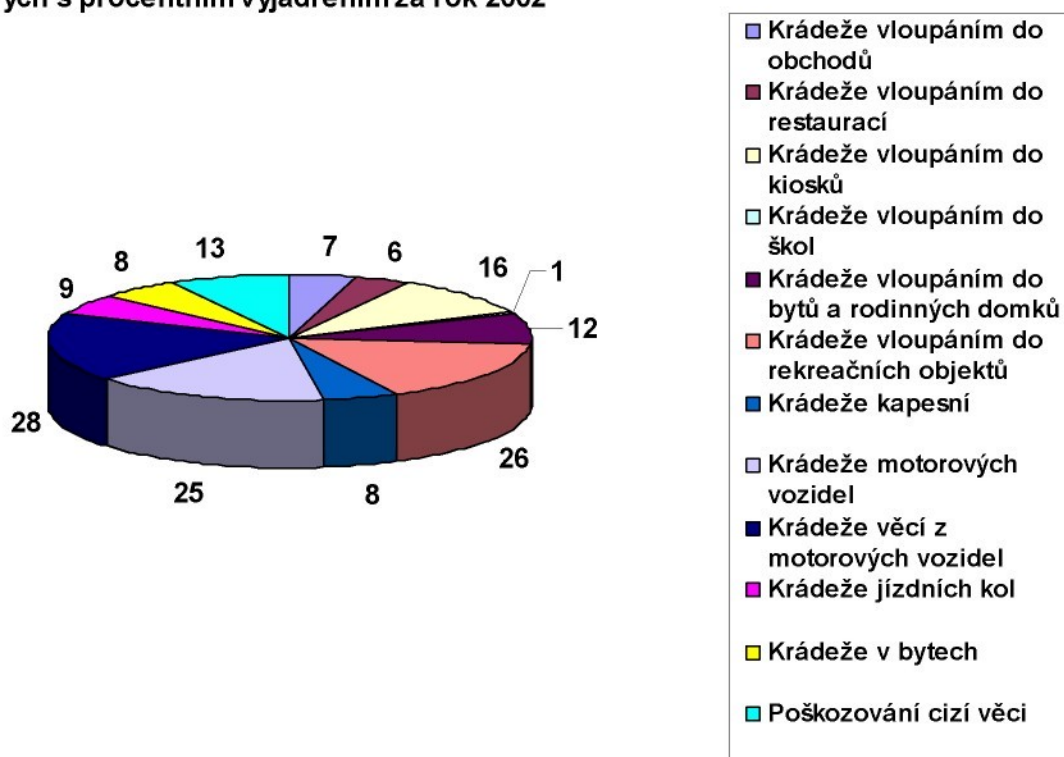
Skladba nejčastějších druhů majetkové trestné činnosti mladistvých byla v roce 2002 následující: krádeže vloupáním do obchodů 7 případů s procentním podílem 4,40 %, krádeže vloupáním do restaurací 6 případů s 3,77 %, krádeže vloupáním do kiosků 16 případů s 10,06 %, krádeže vloupáním do škol 1 případ s 0,62 %, krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků 12 případů s 7,54 %, krádeže vloupáním do rekreačních objektů 26 případů s 16,35 %, krádeže kapesní 8 případů s 5,03 %, krádeže motorových vozidel 25 případů s 15,72 %, krádeže věcí z motorových vozidel 28 případů s 17,61 %, krádeže jízdních kol 9 případů s 5,66 %, krádeže v bytech 8 případů s 5,03 % a poškození cizí věci 13 případů s 8,17 %. V roce 2002 bylo tedy v okrese Česká Lípa zjištěno celkem 159 objasněných trestných činů, majetkového charakteru, spáchaných mladistvými osobami.

Uvedené údaje dokumentuje tabulka č. 4 a graf č. 4

Tabulka č. 4 – Počet vybraných druhů objasněné majetkové kriminality spáchané mladistvými osobami v roce 2002 po jednotlivých skutkových podstatách

Druhy majetkové trestné činnosti	Počet	%
Krádeže vloupáním do obchodů	7	4,4
Krádeže vloupáním do restaurací	6	3,77
Krádeže vloupáním do kiosků	16	10,06
Krádeže vloupáním do škol	1	0,62
Krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků	12	7,54
Krádeže vloupáním do rekreačních objektů	26	16,35
Krádeže kapesní	8	5,03
Krádeže motorových vozidel	25	15,72
Krádeže věcí z motorových vozidel	28	17,61
Krádeže jízdních kol	9	5,66
Krádeže v bytech	8	5,03
Poškození cizí věci	13	8,17
Celkem	159	100

Graf č. 4 - Počet vybraných druhů majetkové trestné činnosti mladistvých s procentním vyjádřením za rok 2002

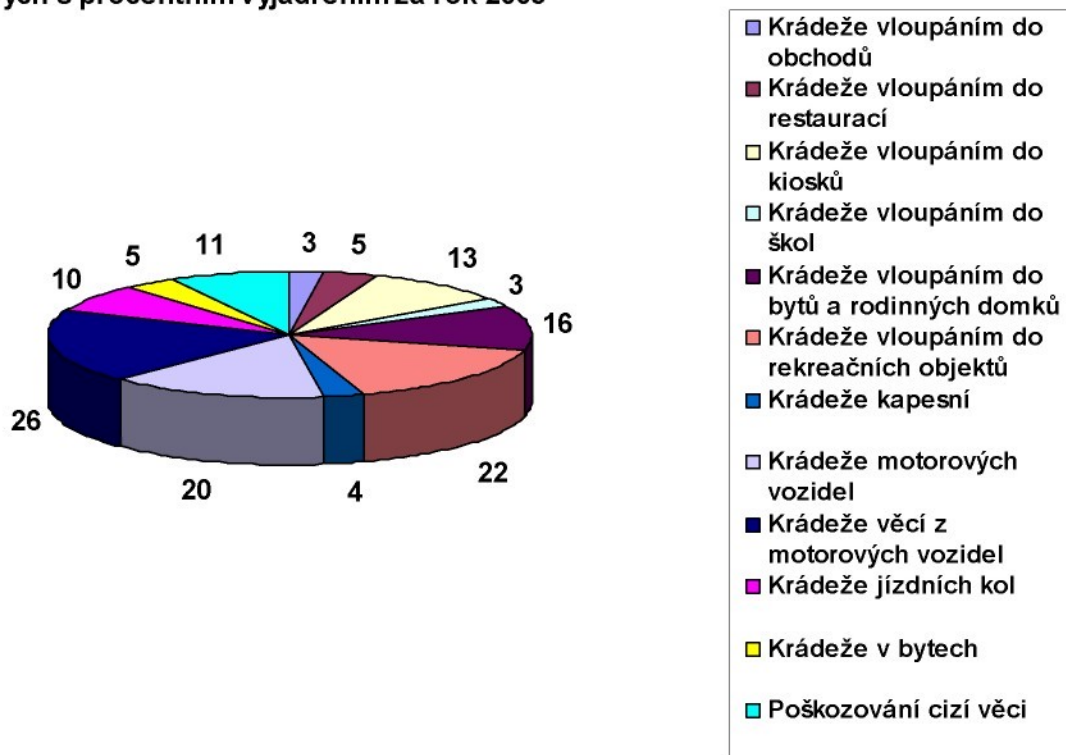
Skladba nejčastějších druhů majetkové trestné činnosti mladistvých byla v roce 2003 následující: krádeže vloupáním do obchodů 3 případy s procentním podílem 2,17 %, krádeže vloupáním do restaurací 5 případů s 3,62 %, krádeže vloupáním do kiosků 13 případů s 9,42 %, krádeže vloupáním do škol 3 případy s 2,17 %, krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků 16 případů s 11,59 %, krádeže vloupáním do rekreačních objektů 22 případů s 15,94 %, krádeže kapesní 4 případy s 2,89 %, krádeže motorových vozidel 20 případů s 14,49 %, krádeže věcí z motorových vozidel 26 případů s 18,84 %, krádeže jízdních kol 10 případů s 7,24 %, krádeže v bytech 5 případů s 3,62 % a poškození cizí věci 11 případů s 7,97 %. V roce 2003 bylo tedy v okrese Česká Lípa zjištěno celkem 138 objasněných trestných činů, majetkového charakteru, spáchaných mladistvými osobami.

Uvedené údaje dokumentuje tabulka č. 5 a graf č. 5

Tabulka č. 5 – Počet vybraných druhů objasněné majetkové kriminality spáchané mladistvými osobami v roce 2003 po jednotlivých skutkových podstatách

Druhy majetkové trestné činnosti	Počet	%
Krádeže vloupáním do obchodů	3	2,17
Krádeže vloupáním do restaurací	5	3,62
Krádeže vloupáním do kiosků	13	9,42
Krádeže vloupáním do škol	3	2,17
Krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků	16	11,59
Krádeže vloupáním do rekreačních objektů	22	15,94
Krádeže kapesní	4	2,89
Krádeže motorových vozidel	20	14,49
Krádeže věcí z motorových vozidel	26	18,84
Krádeže jízdních kol	10	7,24
Krádeže v bytech	5	3,62
Poškození cizí věci	11	7,97
Celkem	138	100

Graf č. 5 - Počet vybraných druhů majetkové trestné činnosti mladistvých s procentním vyjádřením za rok 2003

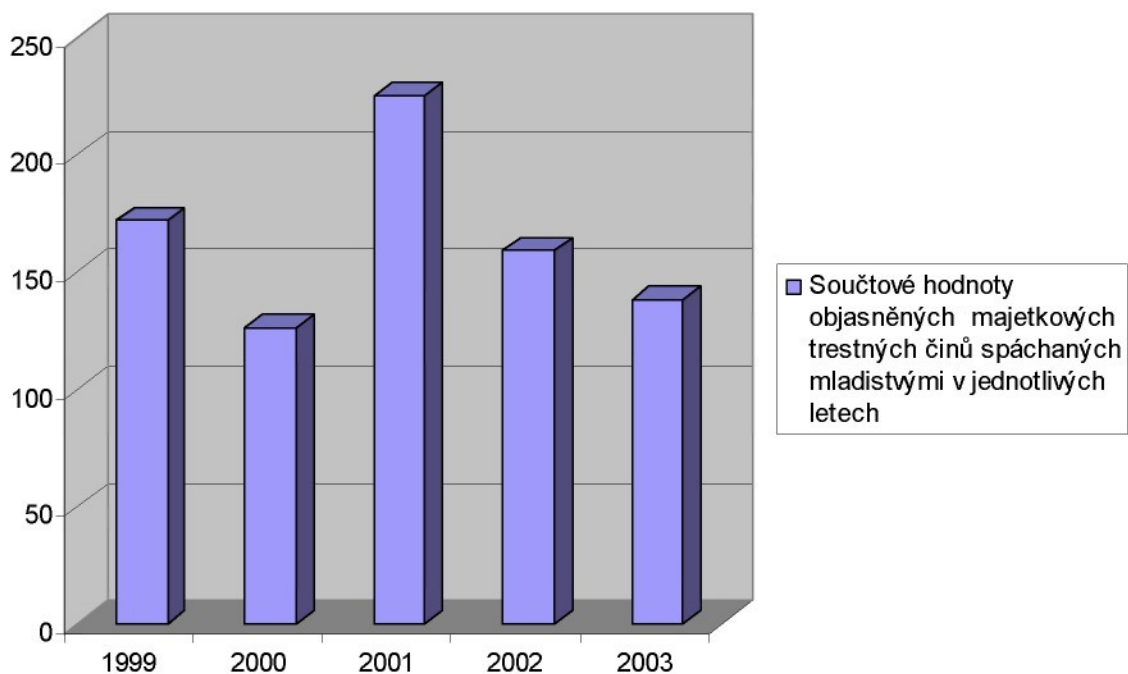
Pro potvrzení nebo vyvrácení správnosti předpokladu, že majetková trestná činnost mladistvých u vybraných druhů majetkové trestné činnosti má v okrese Česká Lípa klesající tendenci, bylo přistoupeno k porovnání součtových hodnot objasněných majetkových trestných činů spáchaných mladistvými v jednotlivých letech za období 1999-2003, které jsou uvedeny v tabulkách č. 1-5.

Uvedené údaje porovnává tabulka č. 6 a graf č. 6

Tabulka č. 6 – Srovnání součtových hodnot objasněných majetkových trestných činů spáchaných mladistvými v jednotlivých letech za období 1999-2003

Rok	1999	2000	2001	2002	2003
Součtové hodnoty objasněných majetkových trestných činů spáchaných mladistvými v jednotlivých letech	172	126	225	159	138

Graf č. 6 - Srovnání součtových hodnot objasněných majetkových trestných činů spáchaných mladistvými v jednotlivých letech za období 1999-2003

Vyhodnocení předpokladu č. 1

V předpokladu č. 1 mělo být zjištěno, zda majetková trestná činnost mladistvých u vybraných druhů majetkové trestné činnosti má v okrese Česká Lípa klesající tendenci.

Analýzou statistických dat za období let 1999-2003 a jejich vzájemným porovnáním bylo zjištěno, že v roce 1999 činil počet vybraných druhů objasněné majetkové trestné činnosti mladistvých 172 případů. V následujícím roce bylo zjištěno 126 případů, v roce 2001 činil jejich počet 225, v roce 2002 to bylo 159 případů a v roce 2003 celkem 138 případů vybraných druhů objasněné majetkové trestné činnosti mladistvých.

Ze získaných výsledků bylo zjištěno, že stanovený předpoklad nelze v celém rozsahu jednoznačně potvrdit. V roce 2000 byla proti roku 1999 tendence klesající, ale v porovnání s rokem 2001 byla výrazně zvyšující. Od zlomového roku 2001 pokračuje až do konce sledovaného období klesající tendence. S ohledem na převládající sestupnou tendenci od roku 2001 lze vyslovit závěr, že předpoklad č. 1 se částečně potvrdil, neboť od tohoto roku má klesající tendenci.

Z výsledných údajů je možné zjistit podíl jednotlivých trestných činů na celkovém nápadu objasněných trestných činů vybrané majetkové kriminality a to jak po jednotlivých letech, tak za celé sledované období. Vzhledem k tomu, že takovéto zjišťování nebylo předmětem zkoumání nebylo dále vyhodnocováno.

Předpoklad č. 2

Podíl mladistvých, kteří se vybraných druhů majetkové trestné činnosti dopustili v okrese Česká Lípa opakovaně, klesá.

Při ověřování byla využita metoda spisové dokumentace. Byly zkoumány všechny případy v okrese Česká Lípa za období let 1999-2003, u kterých byli zjištěni jako pachatelé mladiství, kteří se vybraných druhů objasněné majetkové trestné činnosti dopustili opakovaně. Pro objektivitu výsledku bylo pracováno s totožným vzorkem 12 druhů kriminality jako u předpokladu č. 1.

V roce 1999 se mladiství pachatelé majetkové trestné činnosti dopustili opakovaně podle následujících skutkových podstat s vyjádřením procentního podílu takto: krádeže vloupáním do obchodů 1 pachatel, s 3,70 %, krádeže vloupáním do restaurací 2 pachatelé s 7,40 %,

krádeže vloupáním do kiosků 3 pachatelé s 11,11 %, krádeže vloupáním do škol se nedopustil žádný pachatel, krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků 2 pachatelé s 7,40 %, krádeže vloupáním do rekreačních objektů 5 pachatelů s 18,51 %, krádeže kapesní 2 pachatelé s 7,40 %, krádeže motorových vozidel 3 pachatelé s 11,11 %, krádeže věci z motorových vozidel 6 pachatelů s 22,22 %, krádeže jízdních kol 1 pachatel s 3,70 %, krádeže v bytech se nedopustil žádný pachatel a poškozování cizí věci 2 pachatelé s 7,40 %.

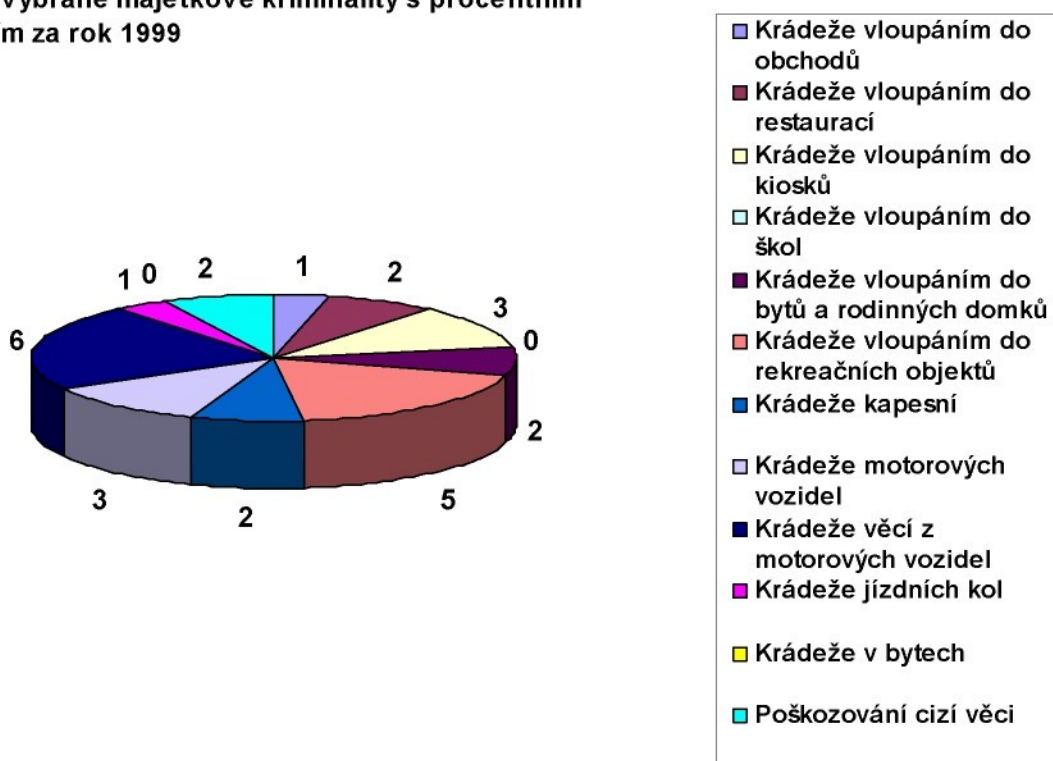
V roce 1999 bylo tedy v okrese Česká Lípa zjištěno celkem 27 mladistvých pachatelů, kteří se vybraných druhů objasněné majetkové trestné činnosti dopustili opakovaně.

Uvedené údaje dokumentuje tabulka č. 7 a graf č. 7

Tabulka č. 7 – Počet mladistvých pachatelů, kteří se opakovaně dopustili vybrané majetkové kriminality za rok 1999

Druhy majetkové trestné činnosti	Počet	%
Krádeže vloupáním do obchodů	1	3,7
Krádeže vloupáním do restaurací	2	7,4
Krádeže vloupáním do kiosků	3	11,11
Krádeže vloupáním do škol	0	0
Krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků	2	7,4
Krádeže vloupáním do rekreačních objektů	5	18,51
Krádeže kapesní	2	7,4
Krádeže motorových vozidel	3	11,11
Krádeže věci z motorových vozidel	6	22,22
Krádeže jízdních kol	1	3,7
Krádeže v bytech	0	0
Poškozování cizí věci	2	7,4
Celkem	27	100

Graf č. 7 - Počet mladistvých pachatelů, kteří se opakovaně dopustili vybrané majetkové kriminality s procentním vyjádřením za rok 1999

V roce 2000 se mladiství pachatelé majetkové trestné činnosti dopustili opakovaně podle následujících skutkových podstat s vyjádřením procentního podílu takto: krádeže vloupáním do obchodů se nedopustil žádný pachatel, krádeže vloupáním do restaurací 1 pachatel s 4,76 %, krádeže vloupáním do kiosků 2 pachatelé s 9,52 %, krádeže vloupáním do škol se nedopustil žádný pachatel, krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků 1 pachatel s 4,76 %, krádeže vloupáním do rekreačních objektů 3 pachatelé s 14,28 %, krádeže kapesní 1 pachatel s 4,76 %, krádeže motorových vozidel 2 pachatelé s 9,52 %, krádeže věcí z motorových vozidel 7 pachatelů s 33,32 %, krádeže jízdních kol 2 pachatelé s 9,52 %, krádeže v bytech 1 pachatel s 4,76 % a poškození cizí věci 1 pachatel s 4,76 %.

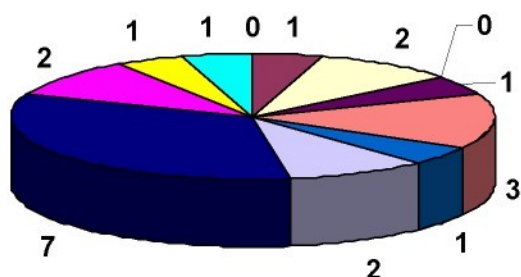
V roce 2000 bylo tedy v okrese Česká Lípa zjištěno celkem 21 mladistvých pachatelů, kteří se vybraných druhů objasněné majetkové trestné činnosti dopustili opakovaně.

Uvedené údaje dokumentuje tabulka č. 8 a graf č. 8

Tabulka č. 8 – Počet mladistvých pachatelů, kteří se opakovaně dopustili vybrané majetkové kriminality za rok 2000

Druhy majetkové trestné činnosti	Počet	%
Krádeže vloupáním do obchodů	0	0
Krádeže vloupáním do restaurací	1	4,76
Krádeže vloupáním do kiosků	2	9,52
Krádeže vloupáním do škol	0	0
Krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků	1	4,76
Krádeže vloupáním do rekreačních objektů	3	14,28
Krádeže kapesní	1	4,76
Krádeže motorových vozidel	2	9,52
Krádeže věcí z motorových vozidel	7	33,32
Krádeže jízdních kol	2	9,52
Krádeže v bytech	1	4,76
Poškození cizí věci	1	4,76
Celkem	21	100

Graf č. 8 - Počet mladistvých pachatelů, kteří se opakovaně dopustili vybrané majetkové kriminality s procentním vyjádřením za rok 2000

- Krádeže vloupáním do obchodů
- Krádeže vloupáním do restaurací
- Krádeže vloupáním do kiosků
- Krádeže vloupáním do škol
- Krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků
- Krádeže vloupáním do rekreačních objektů
- Krádeže kapesní
- Krádeže motorových vozidel
- Krádeže věcí z motorových vozidel
- Krádeže jízdních kol
- Krádeže v bytech
- Poškození cizí věci

V roce 2001 se mladiství pachatelé majetkové trestné činnosti dopustili opakovaně podle následujících skutkových podstat s vyjádřením procentního podílu takto: krádeže vloupáním do obchodů 1 pachatel s 3,03 %, krádeže vloupáním do restaurací se nedopustil žádný pachatel, krádeže vloupáním do kiosků 3 pachatelé s 9,09 %, krádeže vloupáním do škol se nedopustil žádný pachatel, krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků 2 pachatelé s 6,06 %, krádeže vloupáním do rekreačních objektů 4 pachatelé s 12,12 %, krádeže kapesní 2 pachatelé s 6,06 %, krádeže motorových vozidel 3 pachatelé s 9,09 %, krádeže věci z motorových vozidel 11 pachatelů s 33,33 %, krádeže jízdních kol 3 pachatelé s 9,09 %, krádeže v bytech 1 pachatel s 3,03 % a poškození cizí věci 3 pachatelé s 9,09 %.

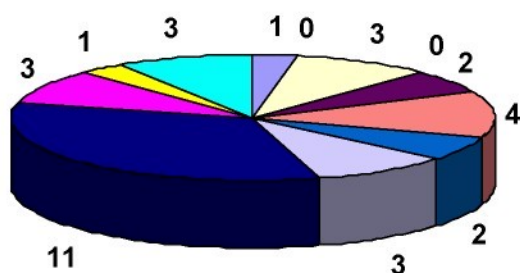
V roce 2001 bylo tedy v okrese Česká Lípa zjištěno celkem 33 mladistvých pachatelů, kteří se vybraných druhů objasněné majetkové trestné činnosti dopustili opakovaně.

Uvedené údaje dokumentuje tabulka č. 9 a graf č. 9

Tabulka č. 9 – Počet mladistvých pachatelů, kteří se opakovaně dopustili vybrané majetkové kriminality za rok 2001

Druhy majetkové trestné činnosti	Počet	%
Krádeže vloupáním do obchodů	1	3,03
Krádeže vloupáním do restaurací	0	0
Krádeže vloupáním do kiosků	3	9,09
Krádeže vloupáním do škol	0	0
Krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků	2	6,06
Krádeže vloupáním do rekreačních objektů	4	12,12
Krádeže kapesní	2	6,06
Krádeže motorových vozidel	3	9,09
Krádeže věci z motorových vozidel	11	33,33
Krádeže jízdních kol	3	9,09
Krádeže v bytech	1	3,03
Poškození cizí věci	3	9,09
Celkem	33	100

Graf č. 9 - Počet mladistvých pachatelů, kteří se opakovaně dopustili vybrané majetkové kriminality s procentním vyjádřením za rok 2001

- Krádeže vloupáním do obchodů
- Krádeže vloupáním do restaurací
- Krádeže vloupáním do kiosků
- Krádeže vloupáním do škol
- Krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků
- Krádeže vloupáním do rekreačních objektů
- Krádeže kapesní
- Krádeže motorových vozidel
- Krádeže věcí z motorových vozidel
- Krádeže jízdních kol
- Krádeže v bytech
- Poškození cizí věci

V roce 2002 se mladiství pachatelé majetkové trestné činnosti dopustili opakovaně podle následujících skutkových podstat s vyjádřením procentního podílu takto: krádeže vloupáním do obchodů se nedopustil žádný pachatel, krádeže vloupáním do restaurací 1 pachatel s 4,16 %, krádeže vloupáním do kiosků 2 pachatelé s 8,33 %, krádeže vloupáním do škol 1 pachatel s 4,16 %, krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků 2 pachatelé s 8,33 %, krádeže vloupáním do rekreačních objektů 3 pachatelé s 12,50 %, krádeže kapesní 2 pachatelé s 8,33 %, krádeže motorových vozidel 3 pachatelé s 12,50 %, krádeže věcí z motorových vozidel 7 pachatelů s 29,16 %, krádeže jízdních kol 2 pachatelé s 8,33 %, krádeže v bytech se nedopustil žádný pachatel a poškození cizí věci 1 pachatel s 4,16 %.

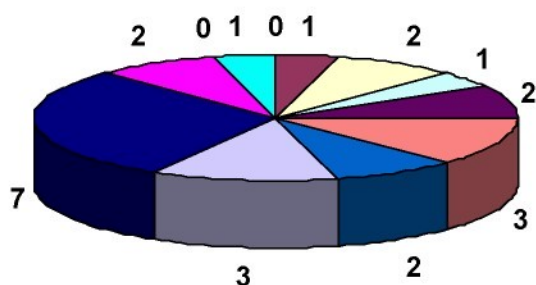
V roce 2002 bylo tedy v okrese Česká Lípa zjištěno celkem 24 mladistvých pachatelů, kteří se vybraných druhů objasněné majetkové trestné činnosti dopustili opakovaně.

Uvedené údaje dokumentuje tabulka č. 10 a graf č. 10

Tabulka č. 10 – Počet mladistvých pachatelů, kteří se opakovaně dopustili vybrané majetkové kriminality za rok 2002

Druhy majetkové trestné činnosti	Počet	%
Krádeže vloupáním do obchodů	0	0
Krádeže vloupáním do restaurací	1	4,16
Krádeže vloupáním do kiosků	2	8,33
Krádeže vloupáním do škol	1	4,16
Krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků	2	8,33
Krádeže vloupáním do rekreačních objektů	3	12,5
Krádeže kapesní	2	8,33
Krádeže motorových vozidel	3	12,5
Krádeže věcí z motorových vozidel	7	29,16
Krádeže jízdních kol	2	8,33
Krádeže v bytech	0	0
Poškození cizí věci	1	4,16
Celkem	24	100

Graf č. 10 - Počet mladistvých pachatelů, kteří se opakovaně dopustili vybrané majetkové kriminality s procentním vyjádřením za rok 2002

- Krádeže vloupáním do obchodů
- Krádeže vloupáním do restaurací
- Krádeže vloupáním do kiosků
- Krádeže vloupáním do škol
- Krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků
- Krádeže vloupáním do rekreačních objektů
- Krádeže kapesní
- Krádeže motorových vozidel
- Krádeže věcí z motorových vozidel
- Krádeže jízdních kol
- Krádeže v bytech
- Poškození cizí věci

V roce 2003 se mladiství pachatelé majetkové trestné činnosti dopustili opakovaně podle následujících skutkových podstat s vyjádřením procentního podílu takto: krádeže vloupáním do obchodů se nedopustil žádný pachatel, krádeže vloupáním do restaurací 1 pachatel s 5,55 %, krádeže vloupáním do kiosků 3 pachatelé s 16,66 %, krádeže vloupáním do škol se nedopustil žádný pachatel, krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků 1 pachatel s 5,55 %, krádeže vloupáním do rekreačních objektů 4 pachatelé s 22,22 %, krádeže kapesní se nedopustil žádný pachatel, krádeže motorových vozidel 1 pachatel s 5,55 %, krádeže věci z motorových vozidel 6 pachatelů s 33,33 %, krádeže jízdních kol 1 pachatel s 5,55 %, krádeže v bytech se nedopustil žádný pachatel a poškození cizí věci 1 pachatel s 5,55 %.

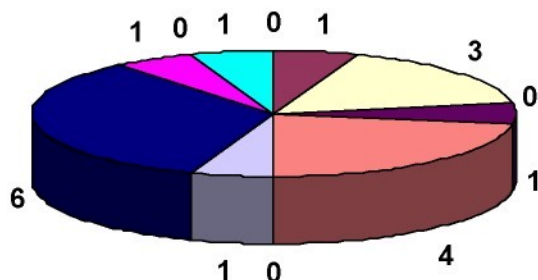
V roce 2003 bylo tedy v okrese Česká Lípa zjištěno celkem 18 mladistvých pachatelů, kteří se vybraných druhů objasněné majetkové trestné činnosti dopustili opakovaně.

Uvedené údaje dokumentuje tabulka č. 11 a graf č. 11

Tabulka č. 11 – Počet mladistvých pachatelů, kteří se opakovaně dopustili vybrané majetkové kriminality za rok 2003

Druhy majetkové trestné činnosti	Počet	%
Krádeže vloupáním do obchodů	0	0
Krádeže vloupáním do restaurací	1	5,55
Krádeže vloupáním do kiosků	3	16,66
Krádeže vloupáním do škol	0	0
Krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků	1	5,55
Krádeže vloupáním do rekreačních objektů	4	22,22
Krádeže kapesní	0	0
Krádeže motorových vozidel	1	5,55
Krádeže věci z motorových vozidel	6	33,33
Krádeže jízdních kol	1	5,55
Krádeže v bytech	0	0
Poškození cizí věci	1	5,55
Celkem	18	100

Graf č. 11 - Počet mladistvých pachatelů, kteří se opakovaně dopustili vybrané majetkové kriminality s procentním vyjádřením za rok 2003

- Krádeže vloupáním do obchodů
- Krádeže vloupáním do restaurací
- Krádeže vloupáním do kiosků
- Krádeže vloupáním do škol
- Krádeže vloupáním do bytů a rodinných domků
- Krádeže vloupáním do rekreačních objektů
- Krádeže kapesní
- Krádeže motorových vozidel
- Krádeže věcí z motorových vozidel
- Krádeže jízdních kol
- Krádeže v bytech
- Poškození cizí věci

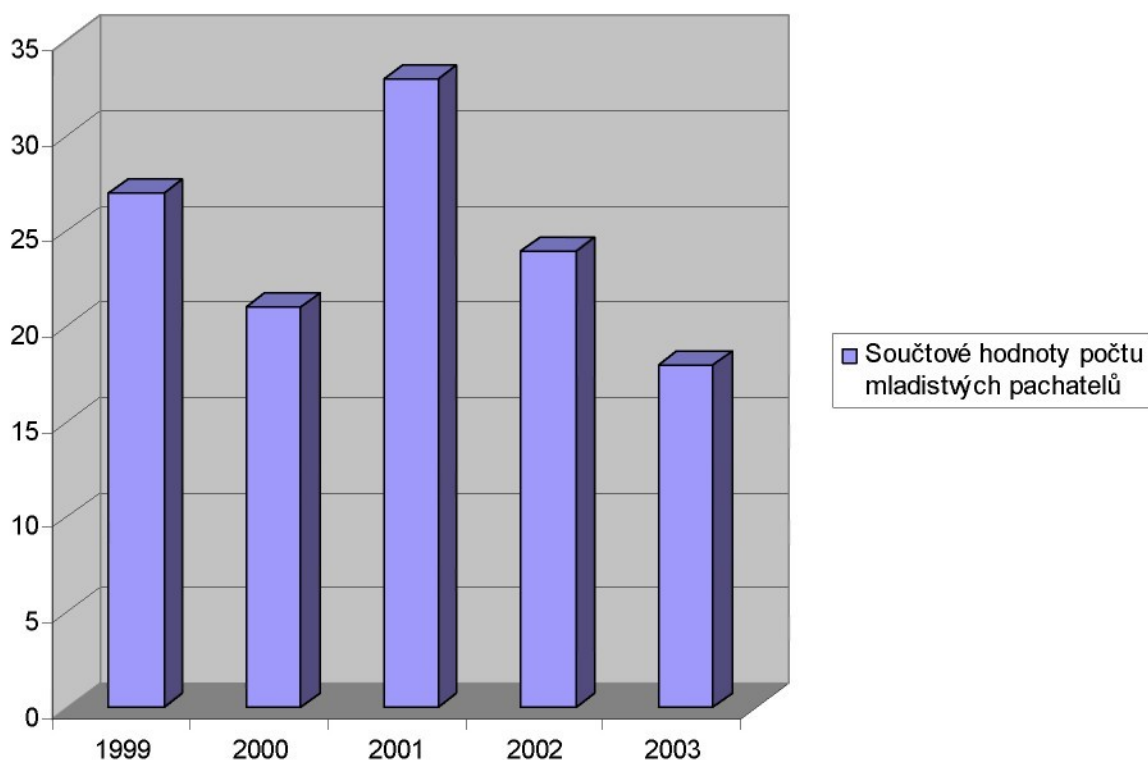
Pro potvrzení nebo vyvrácení správnosti předpokladu č. 2, že podíl mladistvých, kteří se vybraných druhů majetkové trestné činnosti dopustili v okrese Česká Lípa opakovaně, klesá, bylo přistoupeno k porovnání součtových hodnot počtu mladistvých pachatelů, kteří se opakovaně dopustili vybrané objasněné majetkové trestné činnosti v jednotlivých letech za období 1999-2003, které jsou uvedeny v tabulkách č. 7-11.

Uvedené údaje porovnává tabulka č. 12 a graf č. 12

Tabulka č. 12 – Porovnání součtových hodnot počtu mladistvých pachatelů, kteří se opakovaně dopustili objasněných majetkových trestných činů v jednotlivých letech za období 1999-2003

Rok	1999	2000	2001	2002	2003
Součtové hodnoty počtu mladistvých pachatelů	27	21	33	24	18

Graf č. 12 - Porovnání součtových hodnot počtu mladistvých pachatelů, kteří se opakovaně dopustili objasněných majetkových trestných činů v jednotlivých letech za období 1999-2003

Vyhodnocení předpokladu č. 2

V předpokladu č. 2 mělo být zjištěno, zda podíl mladistvých, kteří se vybraných druhů majetkové trestné činnosti dopustili v okrese Česká Lípa opakovaně, klesá.

Při ověřování byla využita metoda spisové dokumentace. Byly zkoumány všechny případy v okrese Česká Lípa za období let 1999-2003, u kterých byli zjištěni jako pachatelé mladiství, kteří se vybraných druhů objasněné majetkové trestné činnosti dopustili opakovaně. Bylo pracováno se stejným vzorkem vybraných druhů objasněné majetkové kriminality jako u předpokladu č. 1.

Po prostudování spisové dokumentace, vyhodnocení a vzájemným porovnáním případů za jednotlivé roky období let 1999-2003 bylo zjištěno, že v roce 1999 činil počet mladistvých, kteří se opakovaně dopustili vybrané majetkové kriminality celkem 27 pachatelů. V roce 2000 bylo zjištěno 21 pachatelů, v roce 2001 činil jejich počet 33 pachatelů, v roce 2002 to bylo 24 pachatelů a v roce 2003 celkem 18 mladistvých pachatelů, kteří se opakovaně dopustili vybrané majetkové kriminality.

Ze získaných výsledků bylo zjištěno, že stanovený předpoklad opět nelze, jako u předpokladu č. 1, v plném rozsahu jednoznačně potvrdit. V roce 2000 byla proti roku 1999 tendence klesající, ale v porovnání s rokem 2001 byla zvyšující. V roce 2001 se nejvíce mladistvých opakovaně dopustilo vybrané majetkové trestné činnosti. Od tohoto roku však pokračuje až do konce sledovaného období klesající tendence. Vzhledem k převládající sestupné tendenci od roku 2001 lze vyslovit závěr, že předpoklad č. 2 se potvrdil jen částečně, neboť jen od zlomového roku 2001 má klesající tendenci.

Z výsledných údajů lze dále vyhodnotit jakých konkrétních vybraných majetkových trestných činů se mladiství pachatelé dopouštěli nejčastěji jak v jednotlivých letech, tak za celé období. Při zpracovávání podkladů za jednotlivé roky upoutala pozornost vysoká čísla týkající se trestných činů krádeží věci z motorových vozidel. Vzhledem k tomu, že takovéto zjišťování nebylo předmětem stanoveného předpokladu nebylo dále zkoumáno.

4 Závěr

Vyhodnocením výzkumu nebyly stanovené předpoklady potvrzeny jednoznačně. Od roku 2001 mají v okrese Česká Lípa vybrané (nejčastější) druhy objasněné majetkové kriminality spáchané mladistvými a kriminalita mladistvých, kteří tyto majetkové trestné činy spáchali opakovaně, klesající tendenci. Tudíž lze učinit závěr, že stanovené předpoklady byly potvrzeny částečně.

Při hodnocení výsledků je třeba brát v úvahu tu skutečnost, že bylo čerpáno a pracováno se statistickými údaji a spisovou dokumentací objasněných případů majetkové kriminality, to je takových případů, kde byl zjištěn pachatel. Celkový počet majetkových trestných činů je podstatně vyšší a v jednotlivých letech sledovaného období se pohyboval mezi 3000-3500 případů. V rozdílu mezi celkovým počtem všech zjištěných majetkových trestných činů a těmi, které byly objasněny se skrývá neznámý počet skutků spáchaných jak mladistvými tak dospělými pachateli, jakož i neznámý počet skutků, které byly spáchány opakovaně ať se jednalo o dospělé nebo mladistvé pachatele. Proto i k závěrům tohoto výzkumu je potřeba přistupovat obezřetně s tím, že lze s vysokou mírou pravděpodobnosti konstatovat, že i u neobjasněných majetkových trestných činů by podíl mladistvých na jejich spáchání a podíl mladistvých, kteří se jich dopustili opakovaně byl přibližně shodný.

Majetková kriminalita je nejčastěji páchanou kriminalitou a zároveň nejsledovanější ze strany veřejnosti, neboť se dotýká široké veřejnosti. Vysoký podíl majetkové kriminality na celkové kriminalitě má celou řadu příčin. Pachatelé využívají nedostatečného zabezpečení majetku, snadného překonání překážek, snadné realizace odcizených věcí a v neposlední řadě i lehkovážnosti samotných poškozených.

Mladiství pachatelé páchají majetkovou trestnou činností zpravidla bez větší přípravy a uvážení, s cílem získat okamžitý majetkový prospěch a tento využít pro svoji potřebu. Při studiu statistických údajů a spisové dokumentace bylo zjištěno, že nejvíce se mladiství dopouštěli krádeží věcí z motorových vozidel, vloupání do rekreačních objektů a krádeží motorových vozidel, tedy vybírali si objekty snadno napadnutelné, v daném okamžiku neobydlené a dostatečně nezajištěné.

Výsledky práce lze využít v praktické činnosti Policie České republiky, Okresního ředitelství v České Lípě v oblasti organizace a plánování výkonu služby policistů podle charakteru nejčastěji napadaných objektů, tj. do rekreačních oblastí, zejména řídce osídlených trvalým obyvatelstvem, na trvalá parkoviště a odstavné plochy, na místa velkých soustředění

motoristické veřejnosti a na objekty, kde lze snadno a rychle odcizené věci prodat (zastavárny, bazary atd.).

Výsledky práce je možné využít i pracovníky preventivně informační skupiny okresního ředitelství PČR k posilování právního vědomí občanů, seznamovat širokou veřejnost s využitím médií se stavem majetkové kriminality mladistvých, nejčastějšími druhy páchané trestné činnosti, způsoby jejího páchání a možnostech jejímu předcházení. Spisová dokumentace dokladuje nejen způsoby jakými mladiství majetkovou trestnou činnost spáchali, ale i podněty, které jejich rozhodnutí trestnou činnost spáchat na daném objektu a v daném okamžiku vyprovokovali. Jsou to například nedostatečně zajištěná nebo odemčená motorová vozidla, vozidla s viditelně ponechanými cennými věcmi, vozidla odstavená na nevhodných místech a nedostatečně zajištěné a opuštěné rekreační objekty.

5 Návrh opatření

Opatření ke snižování kriminality, včetně kriminality mladistvých, nelze požadovat jen od policie, ale je nutno zapojit všechny instituce, které se na výchově a formování mladistvých mohou podílet.

Navrhovaná opatření:

- ve vztahu k mladistvým pachatelům co nejvíce využívat alternativních opatření
- stabilizovat pracovníky podílející se na odhalování a vyšetřování trestné činnosti mladistvých
- zvyšovat odbornost pracovníků pracujících s delikventními mladistvými, zejména v oblasti komunikace s nimi
- využívat nabízených preventivních programů pro mladistvé (Partnerství)
- vytvářet podmínky pro využívání volného času mladistvých na úrovni obcí a škol
- dostatečně využívat existující legislativní podmínky pro postih rodičů ve vztahu k delikventní činnosti jejich dětí
- prohlubovat spolupráci mezi policií a probační a mediační službou
- včas poskytnout mladistvým delikventům sociální pomoc a odklonit je od případné kriminální kariéry
- pomoc mladistvým při utváření si hierarchie hodnot

Problém majetkové trestné činnosti mladistvých, je i přes zjištěnou mírnou klesající tendenci od roku 2001 závažným společenským problémem, kterému je třeba neustále věnovat pozornost a činit včasná opatření k eliminaci trestné činnosti mladistvých, zejména na úseku prevence.

6 Seznam použitých zdrojů

ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. 1. vyd. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1998. 7, 123 s. ISBN 80-902614-1-8

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 84 s. ISBN 80-7178-475-3

HAMER, Dean, COPELAND, Peter. *Geny a osobnost*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 13 s. ISBN 80-7178-779-5

HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 278 s. ISBN 80-7178-303-X

HORKÁ, Hana, HRDLIČKOVÁ, Alena. *Výchova pro 21. století*. 1. vyd. Brno: PAIDO, 1998. 19 s. ISBN 80-85931-54-0

CHMELÍK, Jan. *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: MV ČR, 1995. 7, 8, 10 s.

KAISER, Günther. *Kriminologie*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1994. 119 s. ISBN 80-7179-002-8

KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 17 s. ISBN 80-7178-513-X

KOUDELKOVÁ, Anna. *Psychologické otázky delikvence*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995. 35 s. ISBN 80-7187-022-6

MACEK, Petr. *Adolescence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. 95, 111 s. ISBN 80-7178-747-7

MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. 21, 41, 75, 83, 95, 288 s. ISBN 80-7178-771-X

NAKONEČNÝ, Milan. *Základy psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Management Press, 1993. 38 s. ISBN 80-85603-34-9

ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 32 s. ISBN 80-7178-049-9

SAK, Petr. *Proměny české mládeže*. 1. vyd. Praha: Petrklíč, 2000. 38, 203 s. ISBN 80-7229-042-8

SAK, Petr. *Sociální vývoj mládeže*. 1. vyd. Praha: SPN, 1985. 35 s.

SOCHŮREK, Jan. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie*. I. díl. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2001. 50 s. ISBN 80-7083-494-3

SOCHŮREK, Jan. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie*. II. díl. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2001. 4 s. ISBN 80-7083-495-1

ŠTÍPEK, Jaroslav. *Sociální příčiny poruch chování obtížně vychovatelné mládeže*. 1. vyd. Praha: SPN, 1987. 35, 42 s.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 276, 282 s. ISBN 80-7178-678-0

VÁGNEROVÁ, Marie. *Úvod do psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001. 19 s. ISBN 80-246-0015-3

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 17, 209 s. ISBN 80-7178-308-0